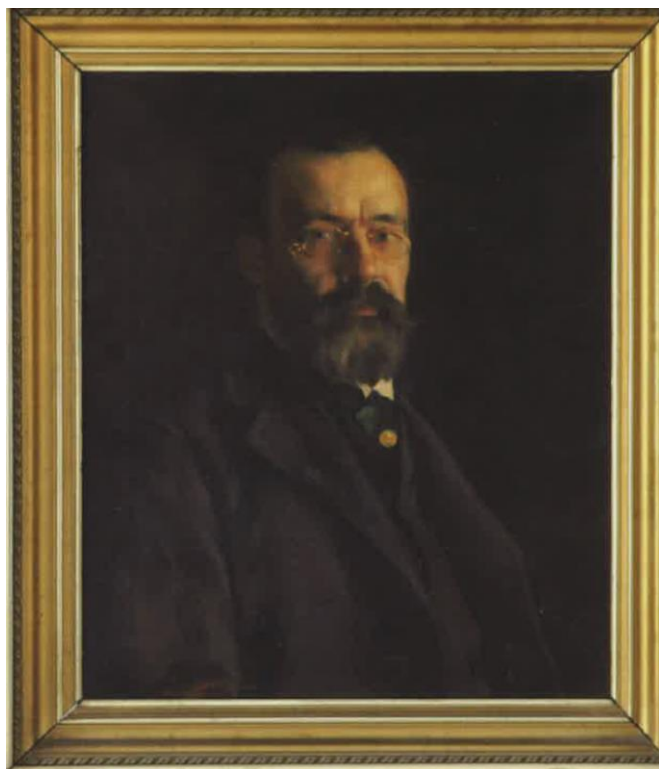

UNIVERSITAT DE BARCELONA
Facultat de Geografia e Història
Grau d'Història de l'Art

JOSEP VILASECA I CASANOVAS
Arquitecte eclèctic (1848-1910)
Els encàrrecs de la família Batlló i Batlló

MONTSERRAT FERRANDIS ESCOBEDO
TREBALL FI DE GRAU
Tutor: Dr. JOAN MOLET I PETIT
Curs 2019-2020
Febrer 2020

INDEX

	<u>Pàg.</u>
1. PRESENTACIÓ	3
1.1. Objectius	4
1.2. Metodologia del treball	4
1.3. Fonts	5
1.4. Estat de la qüestió	7
1.5. Estructura	18
2. INTRODUCCIÓ A LA VIDA I OBRA DE JOSEP VILASECA	20
2.1. Breu apunt biogràfic	20
2.2. Principals projectes i obres	25
3. ELS ENCARRECS DE LA FAMILIA BATLLÓ I BATLLÓ	29
3.1. Panteó del cementiri del Sud-Oest (Montjuic).....	32
3.2. Casa Pia Batlló de Bach	34
3.3. Casa Enric Batlló i Batlló	40
3.4. Casa Àngel Batlló i Batlló	46
4. CONCLUSIONS	50
5. BIBLIOGRAFIA	53
6. DOCUMENTACIÓ GRÀFICA. Procedència de les imatges	56
7. ANNEXES	
Annex 1. Dibuixos Arxiu Gràfic ETSAB	61
Annex 2. Expedient acadèmic ETSAB	63

1. PRESENTACIÓ

A l'hora de triar el tema per fer el Treball Fi de Grau (TFG), d'entre les quaranta assignatures que hem estudiat durant el Grau, els temes que més m'han atret han sigut els relacionats amb l'arquitectura, des dels assiris -primers constructors de ciutats- passant pels grecs, els romans, el romànic, el gòtic, el renaixement, el barroc, l'eclecticisme, el modernisme..., satisfent així la meua afició per l'arquitectura i la seva història. Tenia clar, doncs, que escolliria un tema arquitectònic relacionat amb la meua ciutat, Barcelona, tan rica en aquest camp.

Em vaig decidir per l'arquitecte Josep Vilaseca i Casanovas, en primer lloc per una relació familiar, que ha fet que des de sempre em fos proper, al temps que constatava que és un gran desconegut per la majoria de barcelonins, en comparació -salvant les distàncies- amb la popularitat d'altres arquitectes com Gaudí, Domènech i Montaner o Puig i Cadafalch, malgrat ser l'autor d'obres tan significatives com l'Arc de Triomf.

Em vaig proposar doncs aprofundir en el coneixement d'aquest personatge, company de Domènech i Montaner, catedràtic de l'Escola d'Arquitectura de Barcelona, per les classes del qual van passar tots els arquitectes del darrer quart del segle XIX i principis del XX que varen construir la Barcelona monumental que gaudim encara avui, al temps que autor ell mateix de notables projectes.

La meua intenció era presentar la vida i l'obra de Vilaseca en general, però el meu tutor, Dr. Joan Molet, que ha estudiat a fons l'obra de Vilaseca, em va fer veure que l'objectiu depassava els límits del TFG, i que devia dedicar el meu treball a algun aspecte de la seva carrera. Vàrem escollir, de comú acord, la seva relació professional amb els germans Àngel, Enric i Pia Batlló i Batlló i els encàrrecs que li varen fer: un panteó al Cementiri de Montjuïc i tres cases d'habitatges a l'Eixample, que són una bona mostra de l'eclecticisme imperant a Barcelona a finals del segle XIX, previ al modernisme. Tanmateix, crec que no es pot presentar una part de l'obra de Vilaseca sense fer una introducció, ni que sigui breu, a la seva vida que abasta molts altres aspectes, sempre relacionats amb l'art, i que el converteixen en un genuí representant de l'esperit de la Renaixença.

1.1. Objectius

El primer objectiu és fer un estat de la qüestió sobre l'arquitecte Josep Vilaseca i Casanovas, a partir dels testimonis escrits dels seus contemporanis, així com dels experts i historiadors de l'art i l'arquitectura fins l'actualitat.

En segon lloc, esbrinar com es va establir la relació de Vilaseca amb els germans Àngel, Enric i Pia Batlló i Batlló, membres de la saga de fabricants tèxtils, i estudiar les obres que li varen encarregar, objecte d'aquest treball: la seva funció, l'estil, així com la simbologia dels elements decoratius.

Malgrat que, per les limitacions d'espai, no es pot estudiar aquí tota la producció de Vilaseca, sí que es pretén fer un breu resum de la seva vida i obra i reflectir l'evolució del seu estil sota les influències arquitectòniques de l'època, així com establir el status de Vilaseca en vida i el reconeixement posterior.

1.2. Metodologia de treball

En primer lloc he recopilat el màxim possible d'informació sobre l'arquitecte Vilaseca a la bibliografia existent, disponible majoritàriament al Catàleg de les Biblioteques de la UB o a la Biblioteca del Col·legi Oficial d'Arquitectes de Catalunya (COAC). En quan a l'hemerografia, he fet servir recursos *online*, com Arca Arxiu de Revistes Catalanes Antigues¹, de la Biblioteca Nacional de Catalunya, o la Hemeroteca Digital de la Biblioteca Nacional de España².

Per obtenir informació sobre els edificis Batlló aquí estudiats, a més de la literatura que els esmenta, he consultat els cercadors de les institucions relacionades amb el patrimoni arquitectònic, com la Conselleria de Cultura de la Generalitat o l'Ajuntament de Barcelona. He visitat l'Arxiu Municipal Contemporani de Barcelona, on he consultat els expedients d'obres de les cases Batlló, i l'Arxiu Històric del Col·legi Oficial d'Arquitectes de Catalunya (COAC), on es conserven alguns dibuixos i fotos. A l'Arxiu Mas de la Casa Ametller es troben algunes fotos antigues d'obres de Vilaseca.

---

¹ https://arca.bnc.cat/arcabib_pro/ca/inicio/inicio.do (consultat 20/1/2020).

² <http://www.bne.es/es/Catalogos/HemerotecaDigital/> (consultat 20/1/2020).

Finalment, he inspeccionat *in situ* externament i fotografiat les obres que Vilaseca va fer per la família Batlló, per tal de contrastar personalment les descripcions i informacions que es troben a la literatura relacionada, i quan he detectat algunes diferències les he comentat a l'apartat corresponent a cadascuna d'aquestes obres. També he utilitzat fotografies d'Internet o de la bibliografia pel seu interès qualitatiu o històric, degudament identificades a l'Apartat 6 Documentació Gràfica.

Voldria remarcar que si bé les citacions, tant a la monografia de Rosemarie Bletter com a d'altres escrits, m'han sigut de gran utilitat, he buscat i consultat les fonts originals, per tal de no incórrer o repetir errors de transcripció o interpretació, i quan he observat alguna discrepància la he assenyalat.

Vull agrair el guiatge del meu tutor Dr. Joan Molet i Petit, que m'ha fet valuoses indicacions en temes formals i estructurals del TFG. Bon coneixedor de l'obra de Vilaseca, m'ha donat la tranquil·litat de saber quan anava pel bon camí, si bé tota la informació la he cercat per mi mateixa.

1.3. Fonts

Per tal de situar l'època històrica en què es desenvolupa l'activitat de Josep Vilaseca (últim terç del segle XIX i principis del XX), he consultat *Historia de Catalunya* (1974), de Joan Reglà, i *Els corrents ideològics de la Renaixença catalana* (1966), d'Antoni Rovira i Virgili.

A fi de conèixer de primera mà la informació referent a l'activitat docent de Vilaseca, he contactat amb l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona (ETSAB), on Vilaseca va impartir docència des del 1872 fins la seva mort el 1910, on m'han proporcionat un llistat amb imatges dels dibuixos de Vilaseca conservats a l'Arxiu Gràfic i a la Càtedra Gaudí. A l'Oficina de Documentació i Arxius de la Universitat Politècnica de Catalunya (UPC) m'han facilitat l'accés a documents de l'expedient acadèmic. Còpies d'alguns d'aquests documents s'adjunten als Annexes 1 i 2 pel seu interès històric i documental.

A l'Arxiu Municipal Contemporani de Barcelona he consultat els expedients dels tres edificis que Vilaseca va construir entre els anys 1891-96 pels germans Batlló i Batlló, consistents en plànols originals signats per Vilaseca i pels propietaris (fotos

dels quals s'inclouen a l'apartat corresponent) i diverses instàncies i resolucions municipals. Lamentablement, es veu que a l'època no es requeria una memòria del projecte, com actualment, el que ens ha privat de conèixer la descripció feta pel propi autor de l'obra que pretenia fer.

Els edificis Batlló i Batlló estan inclosos al Patrimoni Arquitectònic de Catalunya com Be Cultural d'Interès Local (BCIL). A la pàgina web de l'Inventari Arquitectònic de la Conselleria de Cultura³ es troba una detallada descripció amb fotos i plànols de les cases Àngel, Enric i Pia Batlló, que ha servit per apreciar les característiques arquitectòniques d'aquests edificis des d'un punt de vista professional. Aquestes cases també estan incloses al cercador de Patrimoni Arquitectònic de l'Ajuntament de Barcelona⁴.

A l'Arxiu Històric del COAC em varen proporcionar l'accés *online* al llistat dels documents de Vilaseca que s'hi conserven⁵, com «2 carnets de viatge amb dibuixos a llapis, colors, anotacions i una descripció d'un viatge a Itàlia» (1870-1879) i alguns plànols i dibuixos, si bé la major part del seu arxiu es troba a l'Art Institut of Chicago, com s'explica a continuació.

El gruix de la documentació i dibuixos de Josep Vilaseca va ser donada per un familiar al prof. George Collins que la va depositar al Catalan Archive of Art and Architecture de la Universitat de Columbia de Nova York, i a la seva jubilació, el 1989, va ser transferida a l'Art Institut of Chicago on es troba actualment⁶. La relació complerta dels "Vilaseca papers" es compon de 18 pàgines i es pot consultar *online* a la *Ryerson and Burnham Archives: finding aids*⁷; si bé no s'hi poden veure els dibuixos, si que proporciona informació de moltes obres i projectes, i concretament de les cases Àngel, Enric i Pia Batlló.

Josep Vilaseca, a diferència d'altres col·legues arquitectes, no consta que hagués publicat res individualment en vida -només figura el seu nom, junt amb el de

³ https://cultura.gencat.cat/ca/departament/estructura_i_adreces/organismes/dgpc/temes/patrimoni_arquitectonic/ (consultat 20/1/2020).

⁴ <https://ajuntament.barcelona.cat/informaciourbanistica/cerca/ca/> (consultat 20/1/2020).

⁵ http://arxhis.coac.net/flora/jsp/index_catalan.jsp (consultat 12/12/2019).

⁶ Molet i Petit, Joan, "Work in progress: la recerca a l'entorn de l'arxiu de l'arquitecte Vilaseca...", *Singularitats*, Barcelona: Gracmon, juny 2018.

⁷ Art Institut of Chicago, Archive of Catalan Art and Architecture, "Vilaseca papers", p. 33-51 <https://digital-libraries.artic.edu/digital/collection/findingaids/id/22260/rec/1> (consultat 31/1/2020).

Domènech i Montaner, en un article sobre el monument a Clavé⁸ i en l'opuscle sobre el contenciós de les Escoles de la Diputació (vegeu 2.2). Per tant, no coneixem el seu pensament intel·lectual de forma directa, però sí que coneixem molts detalls de la seva vida i aficions artístiques a través dels seus amics i companys coetanis, com els arquitectes Joaquim Bassegoda, Vicenç Artigas i Josep Domènech i Estapà, que varen fer el seu elogi fúnebre en un acte a l'Ateneu Barcelonès el maig del 1910, els discursos dels quals es varen publicar a l'Anuari de l'Associació d'Arquitectes del 1911, disponible *online* a la pàgina web del COAC⁹. Altres articles publicats a revistes de l'època donen un exhaustiu testimoni de la vida i l'obra de l'arquitecte.

En quan a la bibliografia sobre Vilaseca, totes les obres importants sobre arquitectura catalana del s. XIX inclouen una referència a Josep Vilaseca i les seves principals obres, entre elles les cases que va fer pels germans Batlló i Batlló.

La monografia *El arquitecto Josep Vilaseca i Casanovas, sus obras y dibujos*, de Rosemarie Haag Bletter, publicada pel Col·legi d'Arquitectes de Catalunya (1977), es l'única biografia i catàleg raonat de Vilaseca que existeix, de la qual he extret abundant informació -majoritàriament contrastada-, bibliografia i algunes imatges.

1.4. Estat de la qüestió

A continuació es comenten els trets fonamentals sobre Josep Vilaseca i la seva obra trobats a les fonts consultades, per ordre cronològic, per tal de veure l'evolució del coneixement i opinions sobre el tema.

Una de les primeres obres que esmenta a Vilaseca és *Arquitectura moderna de Barcelona* (1897), de Francesc Rogent i Pedrosa¹⁰ de la col·lecció *España artística arqueológica monumental*, que pretenia recopilar l'art nacional. En aquest volum es presenta la «construcción moderna de Barcelona» amb un recull de 100

⁸ J. Vilaseca, L. Domènech, "Lo monument a Clavé", *La Renaxensa* (sic), Any V, nº 10, 28/2/1875, p. 341.

⁹ <https://www.arquitectes.cat/es/node/10209> (consultat 13/12/2019).

¹⁰ Rogent i Pedrosa, F., *Arquitectura Moderna de Barcelona*, Barcelona: Parera, 1897, pp. 7-12. Francesc Rogent i Pedrosa (1863-1898), arquitecte, fill d'Elies Rogent, va dirigir la publicació *Arquitectura moderna de Barcelona* el 1897, junt amb Domènech i Montaner i d'altres arquitectes. <https://www.enciclopedia.cat/ec-gec-0056397.xml> (consultat 18/12/2019).

làmines amb fotografies i explicacions dels edificis construïts a Barcelona «desde los comienzos del renacimiento artístico moderno hasta nuestros días» (última dècada del s. XIX). En el Prefaci, Rogent i Pedrosa fa un repàs a l'arquitectura catalana, que compta amb valuosos monuments de les passades èpoques que han servit de punt de partida del moviment artístic modern. Un esdeveniment cabdal va ser l'Exposició Universal del 1888, a partir de la qual es va iniciar un canvi radical en l'arquitectura: «a la sencillez rayana en la austeridad sucede un afán de lujo, una prodigalidad en la ornamentación, un vehemente deseo de originalidad que transforma de raiz las fachadas de los nuevos edificios, rompiendo la rutinaria horizontalidad y monotonía características de las casas de Barcelona»¹¹. Tres estils competeixen en el predomini de la construcció moderna a Barcelona: el neogrec, el gòtic català i « el árabe español» o neomudéjar, per decantar-se a finals del s. XIX a favor del clàssic gòtic català, alternant amb el romànic per les esglésies. «El mérito de nuestra generación consiste en haber rehabilitado todo cuanto fue en la Historia [...] y en haber preparado los materiales para el arte del s. XX. Y esta es la mejor obra que tendrá que agradecernos la posteridad»¹². Entre els edificis presentats estan el Monestir i Església de les Saleses, de Joan Martorell i Montells; la casa Juncadella, d'Enric Sagnier; la Universitat Literària de Barcelona, d'Elias Rogent; el Restaurant del Parc de la Ciutadella, de Lluís Domènech i Montaner; la Sociedad Catalana de Alumbrado de Gas, de Josep Domènech i Estapà, i així fins 100 edificis de l'última dècada del s. XIX, entre els quals s'hi troben les tres cases que Josep Vilaseca va fer pels germans Batlló.

Rogent descriu a Vilaseca com un dels joves arquitectes que s'esforcen en precipitar una evolució en l'arquitectura, prenent inspiració de l'arquitectura romànica i gòtica que caracteritza a Catalunya, doncs els demès estils són tributaris d'estranyes importacions, adaptant-los a les necessitats modernes. També és dels primers en afirmar que Vilaseca ha sigut abans que constructor artista, afegint un plus decoratiu i dignificant així unes cases de lloguer que abans es reduïen a enormes cubs amb obertures sense cap gust ni art. Es fa ressò del propòsit de donar fesomia pròpia al seu temps que es produïa en tots els ordres

¹¹ Rogent i Pedrosa, F. *Op. cit.*, p. 10.

¹² *Ibidem*, p. 12.

de la vida social, abandonant el sistema de copiar servilment el passat, i creu que en arquitectura ja s'ha aconseguit l'objectiu. Afirmar Rogent que Vilaseca «ha nacido en el campo de la arquitectura con el germen revolucionario». Reconeix, però, que es tracta d'un projecte genuïnament personal, que no s'aprèn en llibres ni acadèmies. «Podrán discutirse los resultados de sus gustos y tendencias por los que militen en campo contrario [...] pero sus obras serán miradas siempre con respeto y consideración»¹³.

Als escrits de coetanis de Vilaseca, publicats a revistes de l'època i a l'Anuari de l'Associació d'Arquitectes de Catalunya del 1911, un any després de la seva mort, trobem, junt amb les expressions d'afecte i admiració per l'il·lustre company i mestre desaparegut, unes referències sobre la seva vida i obra molt valuoses per provenir de persones que l'havien tractat en vida i que pertanyien a l'ambient arquitectònic i burgès de la Barcelona de l'època:

Bonaventura Bassegoda i Amigó, de la saga d'arquitectes que ja va per la quarta generació, va escriure un obituari a la revista *Il·lustració Catalana* (sic), el març del 1910, glossant la vida i obra de Vilaseca. Fa l'elogi de la tasca docent i de les principals obres de l'arquitecte i remarca la seva excel·lència en el dibuix «el seu llapis es complavia en crear els treballs de ferro forjat del taller del seu pare». Comenta les principals obres de l'arquitecte, sobre tot l'Arc de Triomf, del que recalca que «serà de les que quedarà unida al seu nom», si be reconeix que «els seus mèrits eren d'aquells que no brillen ni perduren davant de les multituds», finalitzant amb un curiós prec: «¡Deu haja perdonat al company il·lustre (sic)!»¹⁴. posant potser de manifest les divergències entre companys de professió, en una època en que l'arquitectura estava sotmesa a aferrissades discussions estilístiques.

Joaquim Bassegoda i Amigó, al seu discurs a l'Ateneu el maig del 1910 en ocasió de l'homenatge pòstum a Vilaseca, lamenta la desaparició del mestre de la major part dels arquitectes de Barcelona. Malgrat que comença dient «No intento biografiar a nuestro compañero, ni tampoco hacer un catálogo de las obras aquí expuestas; pero os diré algo de una y otra cosa», fa la més completa descripció

¹³ Rogent i Pedrosa, F., *Op. cit.*, làmina XXXVII.

¹⁴ Bassegoda i Amigó, Bonaventura, "L'arquitecte Vilaseca i la seva obra", a *Il·lustració Catalana* (sic), any 8, n. 352, Barcelona, 6 març 1910, pp. 6-7.

de la seva vida i obra que he pogut trobar i en la que es basen la major part dels escrits posteriors sobre Vilaseca (inclosa la monografia de Rosemarie Bletter que el cita sovint). Parla d'ell amb admiració, traslladant la imatge d'un personatge de la Renaixença que «cultivaba todas las artes y todas las saboreaba con fruición»¹⁵, i que ha servit per apreciar i valorar la seva obra des del punt de vista artístic que impregnava totes les seves realitzacions, des dels dibuixos fins els detalls decoratius dels edificis aquí estudiats.

L'arquitecte Vicenç Artigas, al mateix acte a l'Ateneu el maig del 1910, fa un afectuós elogi del seu volgut mestre, i aprofita el seu discurs per fer públic desgravi del que sembla un injust tracte de l'Escola d'Arquitectura a Vilaseca, fent esment a la «miserable paga de bedel» que rebia (vegeu Annex 2). Continua dient que Vilaseca «pasó la amargura de verse públicamente rebajado, despreciado, acusado de ignorante, rutinario y atrasado»¹⁶, el que demostra l'ambient de controvèrsia que devia haver en el si de la professió, que d'altra banda ha existit sempre en els ambients artístics i arquitectònics en general, i a Barcelona en particular.

Josep Domènech i Estapà, un dels seus més destacats alumnes, que sempre va reconèixer a Josep Vilaseca com un dels seus professors preferits¹⁷, fa el seu elogi fúnebre a l'Ateneu, recordant «al que fue en vida el gran artista del lápiz»¹⁸.

Manuel Vega i March, arquitecte, director de l'Escola de Belles Arts de Barcelona i acadèmic de la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts i de Sant Jordi, també va publicar un obituari sobre Josep Vilaseca el maig del 1910 a la revista *Arquitectura y Construcción*, de la qual Vega va ser fundador i director. A l'exemplar de juny de 1910 es van publicar diversos dibuixos i fotos d'obres de Vilaseca. En l'estil rimbombant de l'època -«El arte arquitectónico está de duelo en Barcelona»- fa un relat de la seva vida en to elogiós, recordant la seva tasca com a catedràtic de l'Escola Superior d'Arquitectura i «los trazos de su lápiz,

¹⁵ Bassegoda, Joaquim, *Anuario de la Asociación de Arquitectos de Cataluña*, Barcelona: COAC, 1911, pp. 240-254.

¹⁶ Artigas, Vicenç, *Anuario de la Asociación de Arquitectos de Cataluña*, Barcelona: COAC, 1911, pp. 254-259.

¹⁷ Fuentes Milà, Sergio, *Josep Domènech i Estapà*, Barcelona: Tesis doctoral UB, 2018, p. 55.

¹⁸ Domènech i Estapà, J. *Anuario de la Asociación de Arquitectos de Cataluña*, Barcelona: COAC, 1911, p.212.

siempre primoroso»¹⁹. Destaca la seva amistat i col·laboració amb Domènec i Montaner, precursors ambdós de l'afany d'innovació en l'art i l'arquitectura.

Frederic Masriera i Manovens -de la família d'artistes pels quals Vilaseca va construir el taller del carrer Bailèn en forma de temple romà-, en article publicat a *La Gasetta de les Arts* (sic) (1926), fa un retrat de Vilaseca des del punt de vista de les seves aficions artístiques «en son entusiasme per totes les arts es recreava en totes elles: la pintura, la música, la literatura... i se'n anava a París, a Roma o a Viena, a veure i estudiar una exposició internacional, com a Bayreuth a l'estrena d'una obra de Wagner»²⁰, corroborant una vegada més la vessant artística del personatge que remarquen quasi tots els seus amics i companys.

Fins ara hem vist els comentaris dels contemporanis de Vilaseca, que no tenien la distància suficient en el temps per jutjar la seva obra i adscriure-la a un estil determinat, quan encara s'estava buscant aquest estil que representés a la societat catalana, i que ara sabem que s'anomenaria "eclecticisme", dintre dels corrents positivistes de la Renaixença. Tots coincideixen en què va ser un renovador que, junt amb Domènec i Montaner, varen obrir les portes a l'arquitectura moderna de Barcelona.

Alexandre Cirici i Pellicer, historiador i crític d'art, a *Arte modernista catalán* (1951), al capítol "El estado de la arquitectura catalana antes del modernismo" és un dels primers en incloure al «original» Vilaseca dins l'eclecticisme arquitectònic dels anys 1880, formulat per Domènec i Montaner el 1878²¹. Afirmar que Vilaseca «en su faceta medievalista es hijo de Martorell, y de Fontseré en la neoegipcia» i que la cristallització definitiva del seu art va ser el llibèrrim neogoticisme de les cases Àngel, Enric i Pia Batlló i Batlló, si bé considera que, en general, els projectes de Vilaseca evidencien una manca del sentit de la proporció i d'harmonia entre el conjunt i els detalls²². El mateix Cirici i Pellicer a *L'arquitectura catalana* (1975), al capítol d'arquitectura eclèctica, que ell denomina

¹⁹ Vega March, Manuel, "El arquitecto D. José Vilaseca", en *Arquitectura y Construcción*, año XIV, n. 214, Madrid/Barcelona, Mayo 1910, pp. 5-7.

²⁰ Masriera i Manovens, F. "L'arquitecte Josep Vilaseca i Casanovas", a *Gasetta de les Arts*, Any III, num. 58, 1 octubre 1926, p. 4-7.

²¹ Domènec i Montaner, Lluís, "En busca de una arquitectura nacional", *La Renaixença*, Any VIII, vol. I, n. 4, 28 febrer 1878, pp. 149-160.

²² Cirici i Pellicer, Alexandre, *Arte modernista catalán*, Barcelona: Aymà, 1951, p. 87-90; 98.

"esteticisme", es refereix a Vilaseca com a cultivador conscient del mètode esteticista²³.

Joan Bassegoda i Nonell, de la tercera generació de la saga d'arquitectes, escriu un article a *La Vanguardia* el 1974 titulat "El arquitecto José Vilaseca Casanovas. Actualidad de un maestro del modernismo"²⁴, en el qual fa un repàs de les seves obres més importants, com la casa Pía Batlló, la casa Bruno Cuadros o l'Arc de Triomf. El qualifica com «verdadero erudito de la arquitectura y de su historia», que va aprendre no tan sols en els llibres sinó en diversos viatges arreu d'Europa.

El arquitecto Josep Vilaseca i Casanovas, sus obras y dibujos (1977), de Rosemarie Haag Bletter²⁵, amb traducció de Justo G. Beramendi, és l'única biografia i catàleg raonat que existeix de Vilaseca. Nascuda a Alemanya el 1939, Bletter va estudiar a la Columbia University de Nova York (BS, MA, PhD), especialitzant-se en història de l'arquitectura europea i americana. Ha impartit classes a Yale, Columbia, The Institute of Fine Arts i CUNY Graduate Center²⁶. Bletter va venir a Barcelona en els anys 1960 en companyia del professor George R. Collins (1917-1993), director del Catalan Archive of Art and Architecture de la Columbia University de Nova York, expert en Gaudí i en arquitectura modernista catalana²⁷. Aquí van tenir accés als arxius i dibuixos de Josep Vilaseca en poder d'un familiar, del qual van obtenir permís per traslladar-los a Nova York on van ser dipositats al Catalan Archive²⁸. En base a aquests documents Rosemarie Bletter va dur a terme el seu treball de Master sobre l'arquitecte Josep Vilaseca, a partir del qual es va publicar l'esmentada monografia. Es remarcable la tasca portada a terme per Bletter, malgrat les dificultats que deuria trobar per consultar determinades qüestions, en un temps (anys 1960) en què els arxius de les institucions barceloneses no estaven gaire organitzats, raó per la qual aquesta monografia conté d'algunes llacunes i inexactituds que s'han assenyalat en aquest treball quan s'han detectat.

²³ Cirici i Pellicer, Alexandre, *L'arquitectura catalana*, Barcelona: Editorial Teide, 1975, pp. 240-243.

²⁴ Bassegoda Nonell, Joan, "El arquitecto Josep Vilaseca Casanovas", a *La Vanguardia*, 17/5/1974.

²⁵ Bletter, Rosemarie, *El arquitecto Josep Vilaseca i Casanovas, sus obras y dibujos*, Barcelona: Colegio de Arquitectos de Cataluña y Baleares, 1977.

²⁶ <https://www.gc.cuny.edu/Page-Elements/Academics-Research-Centers-Initiatives/Doctoral-Programs/Art-History/Faculty-Bios/Rosemarie-Haag-Bletter> (consultat 21/10/2019).

²⁷ <https://www.enciclopedia.cat/EC-GEC-0018727.xml> (consultat 21/10/2019).

²⁸ Bletter, Rosemarie, *Op. cit.*, p. 7.

Rosemarie Bletter destaca que Vilaseca és recordat per l'Arc de Triomf i per alguns edificis més de Barcelona, però l'afortunat descobriment dels seus dibuixos ha permès estudiar amb més precisió la seva obra. Les grans fluctuacions estilístiques de Vilaseca [neogrec, neoegipci, japonisme, neomudèjar, neogòtic] ajuden a comprendre l'evolució de l'arquitectura catalana de finals del s. XIX. A Espanya els moviments historicistes es varen concentrar en un interval de temps molt curt en comparació amb altres nacions europees. Bletter ja parla obertament de l'estil Renaixença dels edificis de Vilaseca, en els que mai va faltar aquest amor *renaixentista* pels bonics detalls i el dramàtic desplegament dels tocs artesans. A les cases Batlló es pot seguir pas a pas la tendència goticitzant de l'última etapa de l'arquitecte. Remarca Bletter «los exquisitos detalles ornamentales donde aparece el delicado toque de Vilaseca, que caracterizan toda la decoración arquitectónica de su carrera, y que a menudo está tan cerca de la orfebrería como del diseño arquitectónico»²⁹.

En la Introducció que el Prof. George R. Collins va fer a l'obra de Bletter, aquest especialista en art i arquitectura catalana fa uns comentaris molt valuosos sobre la arquitectura de la Renaixença i la de Vilaseca en particular, que ajuden a situar el context des del punt de vista d'un expert de renom internacional. Segons Collins, els arquitectes catalans del període de la Renaixença estaven obsessionats per un desig d'originalitat. Josep Vilaseca va ser un dels més destacats, que si bé va ser menys agosarat que altres companys seus com Lluís Domènech i Montaner o Antoni Gaudí en quan a característiques arquitectòniques, els va igualar en exotisme i color dels detalls, que es poden apreciar millor en els dibuixos que en les obres realitzades. Remarca així Collins la importància de l'estudi dels dibuixos de Vilaseca, depositats al Catalan Archive, del qual ell era el director, que ha permès apreciar que «el ojo y la mano de Vilaseca eran de una perfección total [...] era básicamente un precisionista, un perfeccionista» i compara els seus dibuixos amb els del seu contemporani Louis Sullivan, en la forma dels arabescs i ornaments de tipus curvilini o naturalista i d'altres similituds estilístiques³⁰.

²⁹ Bletter, Rosemarie, *Op. cit.*, p. 18.

³⁰ Collins, George R., "Introducción" a *El arquitecto Josep Vilaseca i Casanovas, sus obras i dibujos*, de Rosemarie Bletter, Barcelona: COAC, 1977, pp. 8-11.

La monografia de Bletter ha merescut una exhaustiva crítica de l'arquitecte David Mackay publicada al *Journal of the Society of Architectural Historians* (1980)³¹, última d'una sèrie d'estudis sobre arquitectes catalans editats pel Col·legi Oficial d'Arquitectes de Catalunya –lamentablement interrompuda- que ha sigut fonamental per comprendre el modernisme a Catalunya més enllà de les figures més conegudes com Gaudí, Domènech i Montaner o Puig i Cadafalch. Mackay reconeix que, com historiadora de l'art, Bletter ha fet be el seu treball en quan a la recerca i recuperació d'un arquitecte tan interessant com Vilaseca, si be lamenta que els seus limitats coneixements de la composició arquitectònica no li hagin permès cobrir els aspectes estructurals i constructius, amb el que l'estudi hagués sigut més ric i complet.

Aquests aspectes més tècnics els tracta el mateix David Mackay a l'obra *L'arquitectura moderna a Barcelona* (1989), on assenyala que Vilaseca «era un artista ben destre, que sabia molt be com donar forma a un angle, perfer una motllura, combinar materials, o sostenir una galeria. Tot d'una manera impecable». Vilaseca emergeix com un arquitecte culte, viatjat i elegant, que a través dels seus detallats dibuixos va produir una arquitectura intel·ligent i ben dissenyada; «el fet de que no assolís la qualitat dels seus contemporanis famosos no hauria de dur-nos a menystenir la importància de la seva obra»³².

Oriol Bohigas és l'autor de *Reseña y catálogo de la arquitectura modernista* (1983), on inclou a Vilaseca, junt amb Domènech i Montaner, entre els arquitectes que varen fer al seu moment una arquitectura renovadora vinculada al moviment europeu. Ressalta la valentia d'aquests arquitectes que, en una reacció contra la falsedat de l'arquitectura neoclàssica, utilitzen el maó vist o «ladrillismo catalán», similar al neomodèjar que es feia a tota Espanya, i que Domènech i Montaner, al seu article "En busca de una arquitectura nacional"³³, havia proposat com un camí possible de renovació. Si bé el neomodèjar no va prosperar a Catalunya com a la resta de la Península, un bon exemple va ser l'Arc de Triomf de Vilaseca per

³¹ Mackay, David, "Review", *Journal of the Society of Architectural Historians*, 1980, <https://jsah.ucpress.edu/content/39/2/163.2> (consultat 18/12/2019). L'arquitecte britànic David Mackay (1967-2016) va ser un dels socis del prestigiós estudi barcelonès *MBM Arquitectes*, junt amb Oriol Bohigas i Josep Maria Martorell.

³² Mackay, David, *L'arquitectura moderna a Barcelona*, Barcelona: Edicions 62, 1989, pp. 28-29.

³³ Domènech i Montaner, Lluís, *Op. cit.* pp. 149-160.

l'Exposició Universal de Barcelona del 1888. També destaca la modernitat del projecte de les Escoles de la Diputació d'ambdós arquitectes (vegeu 2.2), que utilitza elements d'enginyeria, com la gran xemeneia, o ferro a les finestres, amb criteris de prefabricació «en busca de una expresión que fuese auténticamente propia»³⁴.

Francesc Fontbona, al volum VII de *Historia de l'Art Català* (1985)³⁵, esmenta les principals obres de Vilaseca, entre les quals inclou les tres cases pels germans Batlló i Batlló que es presenten en aquest treball.

Mireia Freixa, a *El modernismo en España* (1986), al capítol "El último eclecticismo o la arquitectura protomodernista", tracta de la contraposició dels estils històrics d'Elies Rogent i Joan Martorell, les escoles dels quals, per si soles, no defineixen el panorama arquitectònic de la dècada de 1880. Josep Vilaseca i Lluís Domènech i Montaner, col·laboradors en el projecte de les Escoles de la Diputació (vegeu 2.2), estan treballant en la definició d'un llenguatge basat en les escoles rigoristes de Schinkel i Semper, que sense deixar de ser eclèctic vol ser profundament alternatiu. «Vilaseca será un ecléctico apasionado por las posibilidades ornamentales de la arquitectura e industrias afines, tomando como modelos el arte egipcio y el clásico, pasando por el neogótico o el japonés». Segons Freixa, a partir de l'obra de Vilaseca o del primer Domènech, obres de Gaudí com la casa Vicens, el Capricho o els pavellons Güell són més comprensibles³⁶.

Ignasi de Sola-Morales, a *Arquitectura modernista fi de segle a Barcelona* (1992), al capítol "La desestabilització dels estils", fa un repàs del que va significar la fundació el 1875 de la nova Escola Provincial d'Arquitectura de Barcelona, el primer director de la qual fou Elies Rogent, i on ensenyaren des del principi Lluís Domènech i Montaner i Josep Vilaseca, entre d'altres. L'Escola de Barcelona, superant l'Escola de Mestres d'Obra i rivalitzant amb la més antiga Escuela de Arquitectura de Madrid, on tots ells es varen graduar, es va proposar superar l'estil *Beaux Arts* mitjançant la recerca d'un estil propi amb incursions per les tradicions

³⁴ Bohigas, Oriol, *Reseña y catálogo de la arquitectura modernista*, Barcelona: Ed. Lumen, 1983, p. 74-79.

³⁵ Fontbona Francesc, *Historia de l'Art Català*, volum VII, Barcelona: Edicions 62, 1985, p. 34.

³⁶ Freixa, Mireia, *El Modernismo en España*, Madrid: Ed. Cátedra, 1986, pp. 90-93. De la mateixa autora es troben referències a Vilaseca similars a *El Modernisme a Catalunya*, Barcelona: Barcanova, 1991, pp. 19-21.

gòtiques, àrabs, bizantines, mudèjars i neogregues. La ruptura amb l'academicisme constitueix el veritable origen de l'arquitectura barcelonina de fi de segle, que arrenca amb l'article de Domènech i Montaner "A la recerca d'una arquitectura nacional" (també citat per Cirici i Oriol Bohigas) on manifesta «ens declarem convictes d'eclecticisme». Amb el projecte de les Escoles de la Diputació (vegeu 2.2), Domènech i Vilaseca demostren aquest eclecticisme crític³⁷.

Josep Francesc Ràfols, al capítol "Secessionisme vienès i el popularisme en els arquitectes catalans", a *Modernisme i Modernistes* (1993), destaca les arriscades solucions de Josep Vilaseca afirmant que «fins i tot l'art egipci posat al servei de necessitats modernes pot ser perdonable quan aquell que maneja aquest estil pretèrit és un arquitecte intel·ligent». El Vilaseca madur evoluciona, amb les cases Batlló, a un eclecticisme que participa de l'esteticisme amb formes diverses, algunes de les quals tenen reminiscències gòtiques, però altres recorden el plateresc o el mudèjar³⁸ (com ja havia assenyalat Rogent i Pedrosa).

Josep Bracons, a *El modernisme a l'entorn de l'arquitectura* (2002), recorda que Francesc Fontbona ja va posar de manifest com la superació de l'historicisme es produïa durant la dècada dels anys vuitanta, sobretot gràcies a la introducció d'una component fantàstica o irracionalista, en bona part auspiciada per una burgesia tocada ella mateixa per l'irracionalisme de la febre d'or. «És així que es produïa la inserció de l'exotisme orientalista en l'arquitectura catalana, ja fos mitjançant el moderat estil neoegipci de Josep Vilaseca o a través de les obres que constituïren el fulgurant exordi d'Antoni Gaudí»³⁹.

Joan Molet i Petit, professor d'aquesta Facultat i expert en història de l'arquitectura, ha tractat en diversos articles el tema de l'eclecticisme a l'arquitectura europea, en els quals manifesta (2001) que «la Barcelona de la *Febre d'Or* va viure un gran auge constructiu, sobre tot a l'Eixample. Tot i que les façanes barcelonines seran sempre més senzilles que les de Viena, París o

³⁷ Sola-Morales, Ignasi de, *Arquitectura Modernista fi de segle a Barcelona*, Barcelona: Gustavo Gili, 1992, pp. 10-33.

³⁸ Ràfols, J.F., *Modernisme i Modernistes*, Barcelona: Destino, 1993, p. 248-249.

³⁹ Bracons Clapes, Josep, "Els medievalismes en l'arquitectura modernista" a *El modernisme a l'entorn de l'arquitectura*, vol. II, Barcelona: L'Isard, 2002, p. 103-112.

Londres, la transformació que experimentaran seguirà la mateixa direcció [...] els habitatges de Barcelona tampoc revelaran un decidit interès revivalista, sinó més aviat un interès a enriquir i estructurar les façanes [...] amb total llibertat compositiva»⁴⁰. Molet remarca (2005) que la idea d'eclecticisme de Domènech i de Vilaseca ve condicionada pel coneixement directe de l'arquitectura germànica de Gottfried Semper que tant admiraven, artífex de les millors mostres de l'eclecticisme europeu⁴¹. Segons Molet (2014), el terme "eclecticisme" aplicat a l'arquitectura prové del text *An historical essay on Architecture* (1835) de l'arquitecte Thomas Hope, on afirma que «ningú sembla haver tingut encara la idea de recollir de cadascun dels estils arquitectònics del passat allò útil, ornamental, científic, de bon gust, i reunir-ho amb noves formes i disposicions [...] una arquitectura [...] que meresqués veritablement ser anomenada "nostra"»⁴². Idea que es veu reflectida al manifest "En busca de una arquitectura nacional" (1878), de Domènech i Montaner, ja esmentat, i que tan ell com Vilaseca varen posar en pràctica.

Raquel Lacuesta també es refereix (2014) al manifest de Domènech i Montaner, afirmant que, junt amb Vilaseca, l'Escola d'Arquitectura de Barcelona adquireix un horitzó més ampli, basat en la cultura centreeuropea via Gottfried Semper⁴³.

Carola Duran Tort, a l'article "L'àguila emprèn el vol. D'un fris de la Renaixença (sic) a símbol ideològic (1876-1910)" (2015)⁴⁴, desenvolupa un interessant recull de la simbologia de l'àguila crispada, o au fènix, com emblema de la Renaixença catalana i la seva presència en diversos edificis, propietat de personatges lligats a la Renaixença, entre els quals inclou els de Vilaseca per la família Batlló i Batlló.

Vilaseca era sobre tot un gran dibuixant que va produir centenars de dibuixos pels seus projectes i obres i que, com s'ha explicat, majoritàriament es troben a l'Art Institute of Chicago. Joan Molet i Petit va fer una estada a Chicago l'any 2015 per

---

⁴⁰ Molet i Petit, Joan, "L'assimilació dels historicismes en l'arquitectura domèstica del segle XIX", a *Matèria*, Barcelona: UB, 2001, p. 225-226.

⁴¹ Molet i Petit, Joan, "L'arquitectura eclèctica a Catalunya, una història per escriure", a *Matèria*, Barcelona: UB, 2005, p. 47.

⁴² Molet i Petit, Joan, "L'arquitectura eclèctica: el difícil equilibri entre la funcionalitat i la sumptuositat", a *Eclecticisme, l'avantsala del modernisme*, Barcelona: Museu del Disseny, 2014, p. 11.

⁴³ Lacuesta, Raquel, "La història de l'art –de l'arquitectura– català explicada per arquitectes", Discurs d'ingrés, Barcelona: Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts i de Sant Jordi, 2014, p. 27.

⁴⁴ Duran Tort, Carola, "L'àguila emprèn el vol...", RACBASJ, butlletí XXIX, 2015, pp. 93-110.

tal d'estudiar in situ el fons documental denominat "Vilaseca Papers" i, en espera d'un treball més exhaustiu, va publicar l'article "Work in progress: la recerca a l'entorn de l'arxiu de l'arquitecte Vilaseca a l'Art Institute of Chicago" (2018)⁴⁵, on destaca la importància de l'obra de Vilaseca, reflectida en la gran quantitat de plànols i dibuixos, dissenys d'obra gràfica, dissenys de mobles, fotografies, gravats, cartes i documents. Entre els dibuixos estudiats es troben detalls de les cases Batlló i Batlló.

En quan a la relació amb la família Batlló, he trobat informació sobre aquesta extensa saga de fabricants tèxtils a "Fàbriques i empresaris: Els Batlló", de Francesc Cabana i Vancells, publicat a Enciclopèdia Catalana⁴⁶. Una obra que també proporciona informació sobre la burgesia catalana de l'època és *Els intel·lectuals i el poder a Catalunya*, de Jordi Cassasas (1999)⁴⁷.

1.5. Estructura

El present treball s'ha estructurat en tres blocs: un primer bloc de presentació, objectius, metodologia, fonts, i l'estat de la qüestió requerit pel TFG; un segon bloc d'introducció a la vida de l'arquitecte Vilaseca i les seves principals obres, de forma resumida; i un tercer bloc referent a les relacions amb els germans Àngel, Enric i Pia Batlló i Batlló i els encàrrecs que li varen fer, que són les obres estudiades amb més detall en aquest treball.

A l'Apartat 4 Conclusions es fa un resum de les principals opinions trobades en la literatura consultada, que conformen un estat de la qüestió sobre Vilaseca i els encàrrecs Batlló, que responen a la major part dels objectius plantejats, entre els quals el seu status en vida, àmpliament exposat en els escrits dels seus contemporanis, i la fortuna crítica, ja que si bé Vilaseca és menys conegut a nivell

---

⁴⁵ Molet i Petit, Joan, "Work in progress: la recerca a l'entorn de l'arxiu de l'arquitecte Vilaseca a l'Art Institute of Chicago", a *Catalunya-Amèrica: l'art entre el viatge i l'exili (s. XIX-XX)*, Col. Singularitats de Gracmon, juny 2018.

⁴⁶ Cabana i Vancells, F. "Fàbriques i empresaris: Els Batlló" <https://www.enciclopedia.cat/ec-fe-0219301.xml> (consultat 14/11/2019).

⁴⁷ Cassasas, Jordi, *Els intel·lectuals i el poder a Catalunya*, Barcelona, Portic, 1999.

popular que altres arquitectes catalans, es troba referenciat a les principals obres que tracten de l'arquitectura catalana del segle XIX.

A la Bibliografia es relacionen totes les fonts que s'han fet servir per l'estat de la qüestió, i algunes altres sobre història i història de l'arquitectura en general, que m'han sigut d'utilitat per comprendre el període històric i els fonaments de l'obra de Vilaseca.

Més de 40 fotos amb referència numèrica s'han intercalat en el text il·lustrant els exemples. A l'apartat 6 Documentació Gràfica s'indica l'autoria o procedència, moltes pròpies, excepte les antigues i les de la casa Pia Batlló per la qual, en estar actualment en restauració coberta per una bastida, he tingut que recórrer a fotos d'internet o de la bibliografia.

Als Annexes s'inclou còpia de documents històrics rellevants sobre Vilaseca, com dibuixos de la seva etapa d'estudiant, o el seu currículum acadèmic, procedents de l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona UPC.

2. INTRODUCCIO A LA VIDA I OBRA DE JOSEP VILASECA

En aquest capítol es pretén presentar un breu recull sobre la vida i l'obra de Josep Vilaseca i Casanovas, que segons totes les fonts consultades va ser molt activa y prolífica, enfocada sempre a les activitats artístiques, més enllà de la pròpia arquitectura, en la que va quedar reflectit aquest rerefons cultural. Les fonts consultades han sigut preferentment escrits dels seus contemporanis, arquitectes com Bonaventura i Joaquim Bassegoda i Amigó, o amics com Frederic Masriera, que el varen conèixer personalment i que conformaven la societat catalana en un dels períodes amb més personalitat de la seva història, perpetuant l'esperit de la Renaixença.

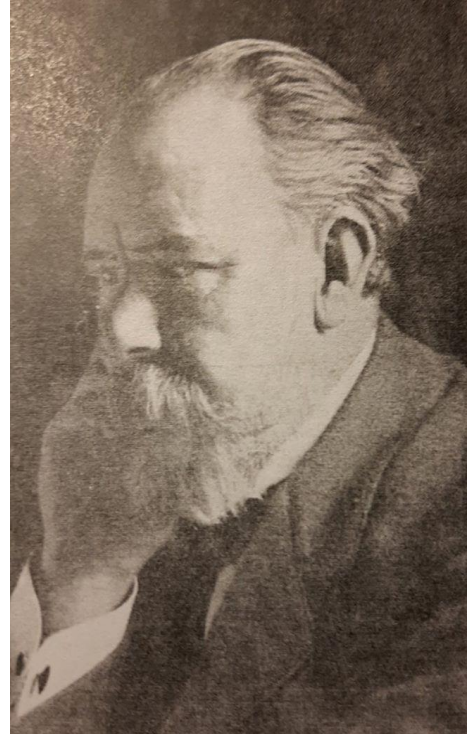

Fig. 1. Josep Vilaseca

2.1. Breu apunt biogràfic

Josep Vilaseca i Casanovas va néixer a Barcelona el 10 d'octubre de 1848, fill d'una acomodada família menestral; el seu pare era mestre manyà procedent de Reus i tenia una serralleria al barri antic de Barcelona. Va fer el batxillerat i donada la seva facilitat pel dibuix va estudiar la carrera de Mestre d'Obres, que acostumaven a fer els fills de paletes, fusters i manyans de Barcelona. El 1870 es va matricular en la recentment creada Secció d'Arquitectura de l'Escola Politècnica Provincial de Barcelona, instal·lada llavors en el segon pis de l'escola Llotja, però com aquests estudis no tenien validesa oficial, va acabar la carrera a l'Escola d'Arquitectura de Madrid, on es va llicenciar el 1872, quan comptava tan sols 24 anys d'edat⁴⁸. A l'escola de Madrid hi havien grans professors d'arts gràfiques pensionats de Roma i Vilaseca s'hi va distingir aviat per la seva habilitat

⁴⁸ Bassegoda, Joaquim, Discurs a l'Ateneu el 15 maig 1910, *Anuario de la Asociación de Arquitectos de Cataluña*, 1911, p. 241. Ratificat a l'expedient acadèmic de l'Escola d'Arquitectura de Barcelona (Annex 2).

en el dibuix. Dirigit pel professor Ayuso va fer diversos projectes d'estudis que cridaven l'atenció pel seu perfecte acabat a l'aquarel·la (Annex 1), entre ells un Palau de Justícia que es va exposar a Barcelona i a l'Exposició Internacional de Viena⁴⁹. Del profitós pas d'aquella generació d'arquitectes per l'escola de Madrid se'n feu ressò el seu amic i company Lluís Domènech i Montaner, que sempre parlà amb afecte i admiració dels seus mestres. A la tornada a Barcelona varen ajuntar l'habilitat del mestre d'obres amb els ensenyaments artístics que havien rebut, per modernitzar i donar impuls a la nova arquitectura catalana⁵⁰.

L'agost del 1873 Vilaseca inicià tot sol un viatge d'estudis per les principals ciutats de França, Anglaterra, Bèlgica, Alemanya, Àustria, Itàlia i Grècia. A Alemanya va visitar Berlin, Stuttgart i Munich. A Viena, on es celebrava l'Exposició Internacional, deuria veure els esplèndids edificis en estil neoclàssic alemany de Gottfried Semper. Si bé el viatge pel nord d'Europa va ser ràpid, en canvi al sud va ser més pausat, doncs hi han dibuixos de Vilaseca datats al llarg del mes de setembre, tant a Atenes com a Roma i Sicília, incloent-hi algunes aquarel·les dels acolorits mosaics de la capella Palatina de Palerm, «es posible que naciera aquí su interés por la arquitectura polícroma [...] Vilaseca fue un arquitecto historicista [...] que extraía estímulos de múltiples fuentes»⁵¹.

Segons Joaquim Bassegoda, Vilaseca va sortir de l'escola enamorat de l'estil gòtic que havia cultivat a Barcelona, si bé a Madrid no s'apreciava gaire. Però a la tornada del viatge va fer un canvi radical cap al grec modern, degut sense dubte a l'estudi del Partenon i els majestuosos edificis que es construïen aleshores a Viena en estil neogrec o renaixement. «Debieron causar tal impresión en el ánimo de José Vilaseca que sin duda se dijo, como tantos otros, verdaderamente el estilo Renacimiento es el que mejor se adapta a las necesidades de la época presente»⁵². Estil que va emprar en la seva casa a la Plaça Urquinaona (actualment molt remodelada) i en el Taller dels germans Masriera.

⁴⁹ Bassegoda, Joaquim, *Op. cit.*, p. 242, citat per Rosemarie Bletter, *Op. cit.*, p. 14. Tanmateix, a la memoria "Documentos relativos a la concurrencia de España a la Exposición Universal de Viena del año 1873", de la Biblioteca Nacional de España, no consta el nom de Josep Vilaseca i Casanovas.

⁵⁰ Artigas, Vicenç, Discurs a l'Ateneu el 15 maig 1910, *Anuario de la Asociación de Arquitectos de Cataluña*, 1911, p. 254.

⁵¹ Bletter, Rosemarie, *Op. cit.*, p. 14.

⁵² Bassegoda, Joaquim, *Op. cit.*, p. 243-244.

Des del 1874 Vilaseca va col·laborar com a professor interí de l'Escola d'Arquitectura de Barcelona (avui Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona, UPC), i des del 1875 va ser catedràtic d'aquesta escola (Annex 2). Tots reconeixen que era un professor seriós i exigent, al que els alumnes respectaven i apreciaven. Frederic Masriera escrivia el 1926 «Trenta quatre anys consecutius, des d'octubre de 1875 fins 1910 que va morir, va dirigir diverses càtedres a l'Escola d'Arquitectura amb son conciençut coneixement i un bon zel que recorden amb admiració els seus antics companys i deixebles que encara viuen»⁵³.

Un dels seus alumnes, Vicenç Artigas, en fer el seu elogi fúnebre a l'Ateneu, recorda al seu mestre com fonament del nostre renaixement arquitectònic, que va omplir l'escola de la seva «actividad incomprensible», portant sis o set càtedres totes de lliçó diària. La seva classe predilecta era l'aquarel·la, i la seva obsessió el detall d'artista, de tal forma que inclús arriba a perjudicar l'aspecte total de la seva obra. Amb els alumnes recorrien els monuments de la ciutat per fotografiar-los, fer motlles amb fang i dibuixar-los a llapis, improvisant bastides amb fustes i escales que demanaven als veïns. Gràcies a la seva constància i treball continuat «lograron obtener en algunos años un conjunto de trabajos hechos en la Escuela (más por el maestro que por los discípulos) de los que los sucesores de éstos se han aprovechado»⁵⁴. Aquest tipus d'ensenyament a l'Escola d'Arquitectura de Barcelona, amb preponderància de l'excel·lència en el dibuix, fonamentat en els il·lustres professors que va tenir des del seu principi, ha continuat al llarg de la seva història i ha sigut un dels seus atributs més rellevants.

En la dècada de 1890 Vilaseca era ja una figura destacada de l'arquitectura catalana. El 1893-94 va ser president de l'Associació d'Arquitectes de Catalunya, per la qual va projectar la remodelació de la nova seu al carrer de Santa Anna n. 25 baixos. Va ser l'impulsor de l'Anuari de l'Associació, que els primers anys va ser dirigit i dissenyat per Vilaseca⁵⁵ i que des del primer número, del 1899 fins el

⁵³ Masriera i Manovens, F., "L'arquitecte Josep Vilaseca i Casanovas", a *Gasetta de les Arts*, any III, n. 58, 1 octubre 1926, p. 7.

⁵⁴ Artigas, Vicenç, *Op. cit.* p. 256.

⁵⁵ Basssegoda, Joaquim, *Op. cit.* p. 252.

1912⁵⁶, llueix a la portada l'emblema renaixentista de l'àguila crispada, o au fènix, que trobarem a les cases Batlló com s'explica més endavant (Apartat 3).

Pare de família nombrosa, casat amb Ramona Serra Serrallonga, vivien al domicili familiar de la Plaça Urquinaona (entre c. Trafalgar i Ronda Sant Pere), en la primera casa edificada per l'arquitecte (molt reformada actualment). Junt amb la seva esposa participaven en representacions teatrals d'aficionats al teatre de Cabriels, on tenien una casa d'estiueig. També va representar algun paper en obres d'Angel Guimerà al Teatre Principal de Barcelona. Segons Bletter «Esto demuestra que Vilaseca no se limitó a participar en la vertiente arquitectónica de la Reiaixença, sino que tomó también parte activa en sus manifestaciones literarias»⁵⁷. També va ser aficionat a la música, era bon pianista i, com molts contemporanis seus es va deixar seduir pel wagnerianisme finisecular imperant a Barcelona. A casa seva a la Plaça Urquinaona es celebraven reunions de figures conegudes de la vida cultural barcelonesa, com el cantant Josep Parera, el pintor Simón Gómez o el pianista Carles Vidiella. Joaquim Bassegoda, diu d'ell que no tan sols era un arquitecte artista, sinó un artista en el sentit més ampli de la paraula⁵⁸.

Va morir en la plenitud de la seva carrera, als 62 anys. «Entusiasta per a tot el que significués avens i progrés va acudir als terrenys de l'Hipòdrom a presenciar unes proves d'aviació, una desplaent tarda d'hivern, i va tenir la immensa desgràcia de contraure la malaltia que en pocs dies el portà al sepulcre el 19 de febrer del 1910, amb general consternació del món intel·lectual i artístic i de sos innombrables amics i admiradors»⁵⁹.

L'Associació d'Arquitectes, de la que havia sigut president, amb la col·laboració de l'Escola Superior d'Arquitectura, varen organitzar a l'Ateneu Barcelonès una exposició de fotografies i dibuixos seus que es va inaugurar el 15 de maig del 1910. Els seus companys arquitectes Joaquim Bassegoda, Vicenç Artigas i Josep Domènech i Estapà hi varen pronunciar discursos a la seva memòria que varen ser publicats a l'Anuari de l'Associació del 1911. Sembla que també hi va

⁵⁶ *Anuarios de la Asociación de Arquitectos de Cataluña* (1899-1912).

<http://www2.coac.net/biblioteca/Anuario%20para.pdf> (consultat 22/11/2019).

⁵⁷ Bletter, Rosemarie, *Op. cit.*, p. 17.

⁵⁸ Bassegoda, Joaquim, *Op. cit.*, p. 250.

⁵⁹ Masriera i Manovens, F., *Op. cit.* p. 7.

pronunciar unes paraules el seu antic amic i company Lluís Domènech i Montaner, però la Comissió de l'Anuari, en citació a peu de pàgina, indica que malgrat els seus esforços no ha sigut possible recuperar aquest discurs⁶⁰.

A l'esmentat acte, Joaquim Bassegoda lamenta la desaparició del mestre de la major part dels arquitectes de Barcelona, glossant la seva vida i obra, remarcant el seu amor per la professió, afirmant que «nació arquitecto». Totes les formes que projectava estaven en harmonia amb el material i l'estructura, i els seus dibuixos, fins i tot els merament decoratius, com orles i vinyetes, eren construïbles. Bassegoda critica els nous corrents artístics que, menyspreant les formes tradicionals sense cap respecte (en al·lusió probablement al Modernisme) han fet vacil·lar les conviccions de la major part dels arquitectes, essent Vilaseca un dels pocs que va resistir aquesta invasió, remarcant el seu caràcter sense contrastos ni lluites violentes «dejando a sus compañeros y discípulos gratísimo recuerdo»⁶¹. Vicenç Artigas agraeix al que va ser respectat i admirat mestre, amic i company, «la obra de Vilaseca quedará, como queda su memoria, dulce, cariñosa y respetada en el corazón de sus discípulos»⁶². Altres col·legues varen escriure obituaris, com Bonaventura Bassegoda⁶³, i Manuel Vega i March⁶⁴.

L'anagrama de Vilaseca (Fig. 2), dissenyat per ell mateix, inclou el compàs, símbol de l'arquitectura herència dels constructors medievals de catedrals, i el pentacle o estrella de cinc puntes, símbol de l'home i la transcendència. Si bé ambdós símbols varen ser adoptats per la maçoneria⁶⁵, no hi ha cap evidència que el relacioni amb aquesta secta, ja que eren utilitzats habitualment pels arquitectes i es troben a molts edificis i monuments de la ciutat.

Fig. 2. Anagrama de J. Vilaseca

⁶⁰ *Anuario Asociación de Arquitectos de Cataluña*, Barcelona: COAC, 1911, pp. 240-259 i 212-213.

⁶¹ Bassegoda, Joaquim, *Op. cit.* p. 253.

⁶² Artigas, Vicenç, *Op. cit.* p. 254-259.

⁶³ Bassegoda, Bonaventura, *Op.cit.* pp. 6-7.

⁶⁴ Vega March, M. *Op. cit.*, p. 130-132.

⁶⁵ Casinos, Xavi, *Barcelona maçònica*, Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 2010, pp. 15, 61.

El retrat oficial de Vilaseca (Fig. 3) es va fer en commemoració del seu mandat com a president de l'Associació d'Arquitectes de Catalunya (1893-1894). Encerclant la fotografia porta la llegenda "Labor Improbus - José Vilaseca - omnia vincit", en al·lusió a la seva laboriositat reconeguda per tots els que el varen conèixer. Segons Collins «hasta en la forma de posar para su retrato hay algo que recuerda sus edificios y su estilo de dibujo, sobre todo en los pequeños y ornamentales penachos de su barba y esos quevedos preconstructivistas»⁶⁶.

Fig. 3. Josep Vilaseca

L'orla és obra de l'arquitecte Aureo Bis⁶⁷ i està plena de simbolismes, incloent-hi a la cantonada superior esquerra l'àguila de la Renaixença amb el compàs al pit i la llegenda "Associació", a la cantonada dreta l'escut quadribarrat, a l'esquerra el pentacle, a baix esquerra la personificació de la ciència i els símbols de l'arquitectura: el compàs i els escaires, tot rodejat de garlandes de fulles i fruits, com les cireres i les granades, símbols en moltes cultures de fecunditat i prosperitat.

2.2. Principals projectes i obres

Com s'ha dit al principi, no es possible en aquest TFG estudiar en detall tota la producció d'aquest arquitecte, que va anar més enllà de la construcció d'edificis, amb treballs de decoració, dibuix, disseny gràfic, monuments i panteons. Només es resumeix aquí breument, per ordre cronològic, alguns dels projectes més importants, sense els quals no es comprendria la importància del seu llegat, tractant a continuació amb més detall els edificis que va fer per la família Batlló i Batlló, objecte d'aquest treball.

⁶⁶ Collins, George, *Op. cit.* p. 11.

⁶⁷ Bletter, Rosemarie, *Op. cit.* p. 70.

- **Projecte per les Escoles Públiques de la Diputació**

Vilaseca va col·laborar amb Lluís Domènech i Montaner en varis projectes als seus primers temps després d'obtenir el títol d'arquitectes (Domènech era dos anys més jove i es va graduar a Madrid el 1873, un any després que Vilaseca). L'any 1877, després de col·laborar en el sepulcre de Josep Anselm Clavé i en la restauració del cambril de l'església de la Mare de Deu de la Bonanova, Vilaseca i Domènech participen conjuntament en un concurs públic de la Diputació per construir un complex escolar de segon ensenyament que varen guanyar (Fig. 4).

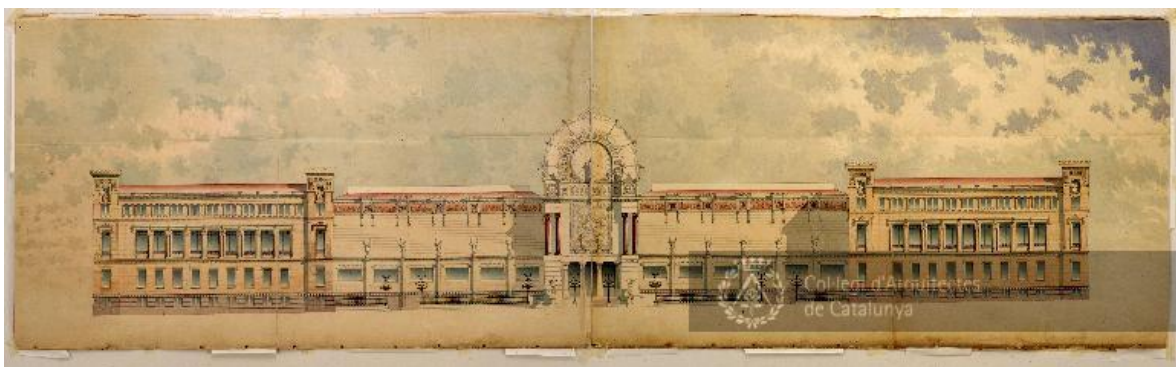

Fig. 4. Projecte Escoles de la Diputació

L'edifici s'havia de construir en dues illes de l'Eixample entre la Ronda de Sant Pere i els carrers Bruch, Ausiàs March i Bailèn; havia d'allotjar una Escola d'Enginyeria Industrial, una Escola de Belles Arts, una Escola d'Arquitectura i Arts Industrials, una Escola Normal i un Institut d'Ensenyament Mitjà. Segons Bletter, els dos arquitectes varen al·legar que havien estudiat molts exemples arreu d'Europa, sobre tot la famosa Escola d'Arquitectura de Berlin, de Karl Friedrich Schinkel, i l'Escola Politècnica de Zurich, de Gottfried Semper. Si bé aquests són prototips d'arquitectura neoclàssica, el projecte ja mostra molts elements propis de la Renaixença, com es pot veure en els ornaments que va dibuixar Vilaseca als marges d'una de les versions de l'alçat (Fig. 5) i que el diferencia de l'austera arquitectura de Schinkel.

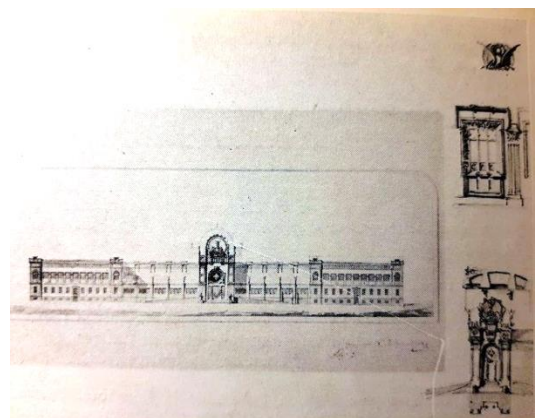

Fig. 5. Dibuix Escoles de la Diputació

Continua afirmant Rosemarie Bletter que «los estilos Neoclásico y Renaixença no se han de considerar mutuamente excluyentes». El neoclassicisme és una tendència internacional que cercava el ressorgiment del classicisme, i la Renaixença va ser un moviment local que durant un període breu també va cercar el ressorgiment del passat de Catalunya. «No hay razones, pues, para que un edificio no pueda reflejar al mismo tiempo el espíritu neoclásico en general y las actitudes propias de la Reinaxença en particular»⁶⁸.

Des de que varen guanyar el concurs fins el 1884 els dos arquitectes varen dedicar gran part del seu temps a detallar els plànols del complex escolar, que finalment no es va fer. Vilaseca i Domènech es varen sentir perjudicats i varen posar un plet contra la Diputació que varen perdre el 1889. Si be la seva col·laboració professional ja havia cessat, el mateix 1889 varen publicar un opuscle⁶⁹, per donar a conèixer el contenciós a l'opinió pública. Frederic Masriera destaca que aquell concurs va ser un esdeveniment artístic memorable, doncs el projecte definitiu era una notabilíssima obra monumental, com fou una immensa vergonya l'acord de la Diputació d'abandonar el projecte, com si es tractés de la cosa més insignificant, i no construir l'edifici. «Els terrenys valen avui una milionada i Barcelona deixa de tenir un dels edificis públics moderns més sumptuosos»⁷⁰. Bonaventura Bassegoda remarca que «mercès a un acord de la Diputació, [els terrenys] revertiren als antichs propietaris que n'havien sigut despullats per expropiació»⁷¹.

Crec que la decepció que Vilaseca va tenir amb aquest projecte deuria condicionar la seva carrera, doncs apart de cessar la col·laboració amb Domènech i Montaner, ja no va participar mai més en cap obra pública (excepte l'Arc de Triomf que li va encarregar Elies Rogent), dedicant-se a l'ensenyament i a projectar obres particulars.

---

⁶⁸ Bletter, Rosemarie, *Op. cit.* p. 16.

⁶⁹ *Antecedentes del pleito contencioso-administrativo que contra la Diputación Provincial de Barcelona siguen los arquitectos José Vilaseca y Luis Domenech en reclamación de indemnización de perjuicios por los acuerdos de venta de los terrenos del instituto*, Barcelona: Impremta La Renaixensa, 1889. Fundació Lluís Domènech i Montaner, <http://www.fldm.cat/obra-escrita/> (consultat 28/12/2019).

⁷⁰ Masriera i Manovens, F., *Op. cit.*, p. 58.

⁷¹ Bassegoda, Bonaventura, *Op. cit.*, p. 6.

- **Altres projectes**

Altres projectes de Josep Vilaseca que si que es varen realitzar, alguns dels quals de notable importància, com l'Arc de Triomf, i que mereixerien un estudi per si mateixos (apart dels edificis Batlló i Batlló estudiats a l'Apartat 3), són:

- Casa Vilaseca, Pl. Urquinaona n. 7, Barcelona (1874) (molt modificada)
- Taller dels pintors Masriera, Bailèn n. 70, Barcelona (1882)
- Casa Lluís Pomar, Camprodon (1882)
- Casa Agustí Pujol, Lloret de Mar (1882) (desapareguda)
- Tallers Indústries Vidal, Bailèn n. 60, Barcelona (1879) (molt modificada)
- Casa Bruno Cuadros, Rambles n. 82, Barcelona (1885)
- Arc de Triomf, Av. Lluís Companys, Barcelona (1888)
- Casa Joaquín Cabot, Roger de Llúria n. 8-10, Barcelona (1901)
- Casa Dolors Calm, Rambla de Catalunya n. 54, Barcelona (1902)
- Casa Comas de Argemir, Av, República Argentina n. 92, Barcelona (1904)

3. ELS ENCÀRRECS DE LA FAMÍLIA BATLLÓ I BATLLÓ

Els Batlló varen ser importants impulsors de la indústria tèxtil a Catalunya en la segona meitat del s. XIX i primera meitat del s. XX. Procedents d'Olot, la segona generació, formada per set germans de cognoms Batlló i Barrera, es va traslladar a Barcelona on varen constituir el 1842 la societat Batlló Germans, fundadors de la fàbrica Batlló al carrer Comte d'Urgell (actual Escola Industrial de la Diputació de Barcelona). Un altre branca, els Batlló i Sunyol, varen fundar Can Batlló al barri de La Bordeta.⁷²

Un membre de la segona generació, Feliu Batlló i Barrera, va tenir cinc fills, tres dels quals, Àngel, Enric i Pia Batlló i Batlló, varen dirigir Can Batlló al carrer Urgell des de la mort del seu pare, el 1878, fins la seva dissolució el 1895 –varen patir un atemptat anarquista- i subseqüent venda a la Diputació de Barcelona. «Entre el 1891 i el 1892, Enric, Àngel i Pia Batlló començaren a construir edificis de propietat al passeig de Gràcia i als carrers de Mallorca i rambla de Catalunya, respectivament. L'arquitecte va ser sempre el mateix: Josep Vilaseca i Casanovas»⁷³, seguint així una costum ben barcelonesa de tenir un "arquitecte de capçalera", com va ser Gaudí per la família Güell.

Enric Batlló era un important col·leccionista d'art –Bonaventura Bassegoda i Hugas el qualifica d'eclèctic- i el 1914 va fer donació de la seva col·lecció en vida a la Junta de Museus de Barcelona. Entre les peces més importants destaquen el cèlebre crucifix romànic *Majestat Batlló* que podem contemplar al MNAC, i *La Madeleine*, de Ramón Casas, actualment al Museu de Montserrat.⁷⁴

Els encàrrecs dels germans Batlló i Batlló a l'arquitecte Vilaseca varen ser un panteó familiar al Cementiri del Sud-Oest (Montjuïc) i tres edificis d'habitatges de lloguer a l'Eixample: Casa Àngel Batlló, al carrer Mallorca n. 253-257; Casa Enric Batlló, al Passeig de Gràcia n. 75, cantonada Mallorca n. 259; Casa Pia Batlló, a la Rambla Catalunya n. 7, cantonada Gran Via n. 601, que són les obres que es

⁷² Lacuesta Contreras, R. i González Toran, X. *El modernisme perdut*. Barcelona: Ed. Base, 2014, p. 165

⁷³ Cabana i Vancells, Francesc, *Fàbriques i empresaris: Els Batlló*, <https://www.enciclopedia.cat/ec-fe-0219301.xml> (consultat 14/11/2019).

⁷⁴ Bassegoda i Hugas, Bonaventura, "La donació d'Enric Batlló a la Junta de Museus el 1914", a *Col·leccionistes que han fet museus*, Barcelona: MNAC, 2017, pp. 116-137.

tracten més en detall en aquest treball. També va decorar l'oficina d'Enric Batlló i Batlló a l'edifici Narcís Pla de la Rambla de Catalunya n. 2⁷⁵.

Vilaseca era soci de *Jove Catalunya* i assistia a les tertúlies que els membres de la revista *Renaixensa* (sic) celebraven al Café Suís. «En aquest ambient catalanista va fer coneixença d'Enric Batlló [...] que malgrat no aparèixer en els rengles visibles del moviment, va ser un dels seus valedors més importants a nivell econòmic i organitzatiu»⁷⁶. D'aquest grup va sorgir l'emblema catalanista de l'àguila crispada i quadribarrada, ara convertida en au fènix, representant a Catalunya:

El 1876 la revista *Renaixensa* (sic) va millorar el seu aspecte formal amb la incorporació d'elements decoratius, com caplletres, encapçalaments, frisos i culs-de-llàntia. Molts d'aquests elements són obra de Lluís Domènech i Montaner⁷⁷, lligat a la iniciativa editorial des dels seus inicis. L'àguila crispada simbolitzant Catalunya apareix per primer cop en un fris de l'any 1878 i, quan el 1881 la revista es converteix en diari, l'àguila esdevé l'element central de la portada i es converteix en el símbol gràfic del moviment catalanista amb reproduccions en els més diversos suports, com ara rebuts, cartes, portades. I també en edificis dissenyats pels principals arquitectes modernistes (Josep Vilaseca, Lluís Domènech i Montaner, Antoni Gaudí i Bonaventura Bassegoda) propietat de personatges lligats a la Renaixença.⁷⁸

En efecte, l'àguila crispada, o au fènix, apareixerà en els edificis Batlló dissenyats per Vilaseca. A la casa Pia Batlló forma part de la decoració dels balcons de ferro, si be sense les quatre barres (Fig. 6). A la casa Enric Batlló hi té una presència destacada: a la cantonada del passeig de Gràcia, la barana del coronament és interrompuda per un nínxol de mida considerable que en el seu interior mostra l'àguila, en aquest cas quadribarrada⁷⁹ (Fig. 7). Actualment a la casa Angel Batlló no s'hi troba aquest símbol, però en fotografies antigues veiem que dins els grans arcs ogivals del coronament hi havia un motiu de ferro sobresortint en forma d'àguila que emprèn el vol (Fig. 8).

⁷⁵ Art Institute of Chicago, Archive of Catalan Art and Architecture, "Vilaseca Papers", p. 36.

⁷⁶ Duran Tort, Carola, "L'aguila emprèn el vol. D'un fris de La Renaixensa a símbol ideològic (1876-1910)", Barcelona: Reial Acadèmia Catalana de Belles i de Sant Jordi, Butlletí XXIX, 2015, pp. 103-104.

⁷⁷ Lluís Domènech i Montaner és l'autor d'*Ensenyes nacionals de Catalunya* (1936), un recull de representacions heràldiques i sigil·logràfiques i de banderes (se'n feu una edició facsímil l'any 1995). <https://enciclopedia.cat/ec-historiog-657.xml> (consultat 15/11/2019).

⁷⁸ Duran Tort, Carola, *Op. cit.*, p. 93.

⁷⁹ *Ibidem*, p. 104.

Fig. 6. Casa Pia Batlló

Fig. 7. Casa Enric Batlló

Fig. 8. Casa Angel Batlló

L'estil arquitectònic de Vilaseca en la dècada de 1890, quan va fer els tres edificis Batlló de l'Eixample, s'ha anat definint cap a un eclecticisme goticitzant. Segons Bletter:

Se aprecian síntomas claros de tendencia gotizante en la casa de pisos que construyó para Pía Batlló, empezada en 1891, y en las dos casas contiguas de Enrique y Angel Batlló, iniciadas en 1892 y 1893 respectivamente, las tres se terminaron en 1896. La cualidad medieval de estas casas no es muy patente si se las considera en sí mismas, pero resulta mucho más clara si se las compara con sus obras anteriores, de estilo clásico o egipcio. En los tres edificios hay una evidente ausencia de referencias clásicas⁸⁰.

⁸⁰ Bletter, Rosemarie, *Op. cit.*, p. 29.

3.1. Panteó de la família Batlló i Batlló

Primer encàrrec que Vilaseca va rebre de la família el 1889, quan encara no s'havia decantat per l'arquitectura goticitzant que distingeix les seves obres posteriors. Situat al Cementiri del Sud-Oest a Montjuïc (Agrupació Santa Eulàlia 3^a n. 8), és un panteó-cova excavat a la muntanya amb façana d'estil neoegipci, amb escultures de Manel Fuxà i Enric Clarassó (Fig. 9).

Fig. 9. Panteó de la Família Batlló i Batlló, Cementiri de Montjuïc

Segons Rosemarie Bletter, en aquest panteó Vilaseca fusiona lliurement el simbolisme cristià amb l'egipci: una creu grega [in situ comprovo que és un crismó XP amb una serp enroscada] (Fig. 10) apareix dintre de l'alat disc solar dels egipcis sobre l'entrada de la tomba; els dos àngels laterals porten vestimenta egípcia [combinació de túnica clàssica i detalls egipcis] i ales estilitzades [els tres parells d'ales, d'estil egipci, indiquen que són serafins], sobre columnes egípcies amb capitells de mussols alats⁸¹ (Fig. 9).

La porta d'entrada en forma de piló és un delicat enreixat de ferro forjat (realitzada per Pedro San cristòfol) amb un cercle al mig amb les inicials JHS, envoltat de papallones, flors de lot i altres motius florals. (Fig. 11). Vilaseca, fill de manyà, dissenyava els elements de ferro amb especial delicadesa.

⁸¹ Bletter, Rosemarie, *Op. cit.* p. 21 i 52.

Fig. 10. Crismó

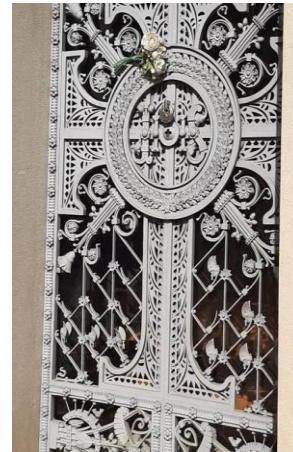

Fig. 11. Reixa porta d'entrada

Segons Bletter, a l'interior del panteó (al que no he tingut accés) sobre un petit altar reposa un faristol de bíblia amb el monograma JHS (Fig. 12), un crucifix i un canelobre en forma de flor de lot amb uns escarabats que arrossegueuen una esfera al peu (Figs. 13 i 14), fusió de les tradicions cristiana i egípcia de la resurrecció, tot dissenyat per Vilaseca, com ho demostren els dibuixos conservats.

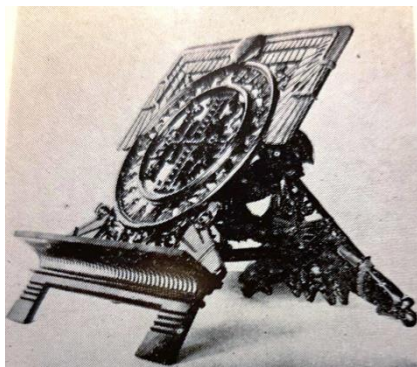

Fig. 12. Faristol

Figs. 13-14. Canelobre

Joaquim Bassegoda parla àmpliament d'aquest panteó, en el que imagina el *tour de force* que deuria suposar imposar l'estil egipci per una sepultura a una família catòlica. Segurament li deuria inspirar la situació subterrània del panteó, igual a l'hipogeu egipci i les catacumbes cristianes, produint una obra de veritable mèrit artístic de caràcter religiós i funerari, «con qué arte están adaptados los detalles egipcios a las necesidades de la liturgia católica»⁸².

⁸² Bassegoda, Joaquim, *Op. cit.* p. 249.

3.2. Casa Pia Batlló de Bach

El 1891 Pia Batlló de Bach va encarregar a l'arquitecte Vilaseca un edifici d'habitatges situat a la Rambla Catalunya n. 17, cantonada Gran Via de les Corts Catalanes n. 601, que es va acabar el 1896.

Fig. 15. Casa Pía Batlló, façana actual

De les tres cases pels germans Batlló, aquesta és la més espectacular, ja sigui per la cèntrica situació o pels requeriments de la propietària. Es la que té la façana més fantasiosa amb un cert aspecte de castell medieval, degut a les torretes de les cantonades i la multitud de detalls i figures al·legòriques de caire

medieval (Fig. 15). Francesc Rogent la qualifica de filiació gòtica, barrejat amb alguns elements de procedència plateresca, uns i altres modernitzats⁸³.

A l'Arxiu Municipal Contemporani de Barcelona es conserva el primer projecte d'aquest edifici⁸⁴, format per plànols signats per la propietària i per Josep Vilaseca, i diverses instàncies. El 28 d'agost de 1892 es va atorgar el permís d'obres provisional, per no complir el projecte amb algunes normatives, com un cos sobresortint de l'alineació de la façana (Fig. 18). Després de nombroses instàncies de la propietat, no consta en l'expedient que s'expedís el permís definitiu, i en canvi veiem que el cos (entrada i tribuna) es va construir (Fig. 15).

Els plànols del projecte són bastant esquemàtics, com s'acostumava a fer aleshores, però el gust pel detall i el dibuix de Vilaseca els va completar amb el coronament i les torretes punxegudes de les cantonades (Fig. 16) que finalment no es varen fer així, sinó en forma de llanterna, com es pot veure (Fig. 15) i es descriu més endavant.

El 1894 es va demanar un altre permís per construir una ampliació a un terreny estret adjacent a la Gran Via, que primer estava prevista amb finestres fins a dalt i un petit jardí posterior, però després es va modificar per fer només planta i un pis, deixant a la vista la façana lateral de la casa principal, tal com ho veiem avui dia, formant així una "androna" típica d'algunes cases de l'Eixample (Fig. 17).

Fig. 16. Casa Pía Batlló, plànol façana

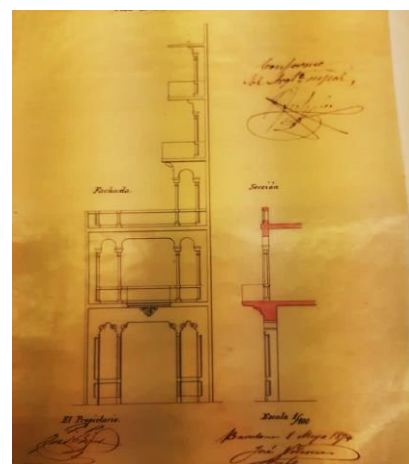

Fig. 17. Casa Pía Batlló, plànol androna

⁸³ Rogent Pedrosa F., *Op. cit.*, Làmina XLI.

⁸⁴ Arxiu Municipal Contemporani de Barcelona, Secció Obres Particulars (Eix-4682/1892).

A l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya de la Conselleria de Cultura consta l'edifici amb protecció BCIL (Bé cultural d'interès local), casa de veïns de planta rectangular aixamfranada (Fig. 18) amb planta baixa, principal (destinat als propietaris), dos pisos, àtic i terrat, amb una detallada descripció⁸⁵ de la que es resumeixen alguns detalls a continuació pel seu interès professional.

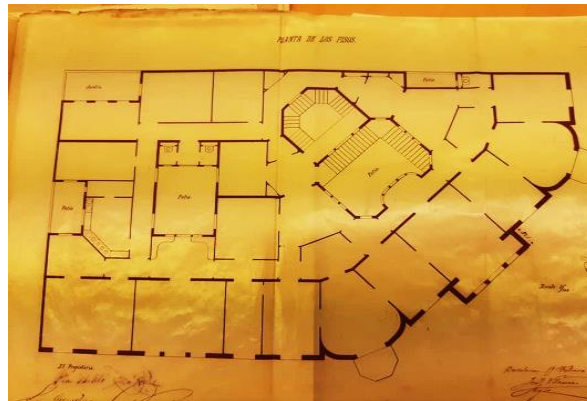

Fig. 18. casa Pia Batlló, plànol planta

L'accés principal de l'edifici es produeix per mitjà d'un cos que sobresurt de la línia de façana que conté un gran portal escarser sobre el que descansa la tribuna de pedra del pis principal que fa de basament pel balcó central de la planta primera, també amb una barana de pedra i amb dues barbacanes quadrangulares als angles (Fig. 15). La porta principal (Fig. 19) dóna a una àmplia zona de vestíbul i a l'escala noble d'accés a la planta principal (Fig. 20); com era costum a l'època, hi ha una altre escala apart pels veïns.

Fig. 19. Porta principal

Fig. 20. Caixa de l'escala

⁸⁵ <http://invarquit.cultura.gencat.cat/Cerca/Fitxa?index=0&consulta=&codi=40337> (consultat 13/11/2019).

El pis principal està recorregut per un balcó amb barana de fosa, obra de Sancristòfol, amb apics de color coure amb l'au fènix (o àguila crispada, símbol de la Renaixença). Les portes allindanades que s'obren a aquest balcó presenten una decoració goticitzant a base de capitells, guardapols, arcs ogivals i òculs esculpits sobre la pedra (Fig. 21). En aquesta planta principal neixen les dues tribunes poligonals que rematen els angles arrodonits del xamfrà (Fig. 22).

Fig. 21. Balcó corregut

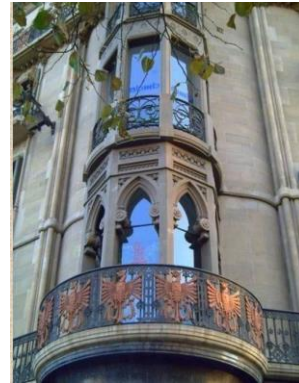

Fig. 22. Tribunes poligonals

L'edifici és rematat per un coronament de pedra i per les torretes que coronen les tribunes angulars amb teulades de ceràmica vidrada de Jaume Pujol i Bausis, sobremuntades per un templet amb mirador de ferro forjat (Fig. 15).

Aquest edifici està inclòs al cercador del Patrimoni Arquitectònic de l'Ajuntament de Barcelona, on fan constar que «malgrat les mutilacions, és una obra molt representativa del seu autor, realitzada en un llenguatge eclèctic particular d'inspiració goticitzant. Hi sovintegen els elements escultòrics i de ferro de disseny minuciós i d'inspiració fantàstica»⁸⁶.

Per Rogent i Pedrosa, el millor d'aquesta finca es la portada i la tribuna que a sobre s'hi assenta; com treball d'imaginació és el millor de la façana i un dels més nous i originals que hagi produït la moderna arquitectura catalana (Fig. 15). Tot l'interès d'aquesta construcció rau en l'exterior, ja que l'interior és comú en aquest tipus d'edificis i no respon a l'estil de la façana; tanmateix, de l'interior destaca «un salón de recepciones, el salón comedor y un saloncito circular, espléndidamente

⁸⁶ <https://ajuntament.barcelona.cat/informaciourbanistica/cerca/ca/fitxa/1409/--/--/cp/> (consultat 22/1/2020).

decorados y ricamente amueblados por la casa Vidal»⁸⁷, dels que lamentablement ja no deu quedar res.

Segons Bletter, l'arquitecte va variar l'obra respecte al projecte inicial, per tal d'incloure la tendència goticitzant que primava al seu eclecticisme de la última dècada. Per exemple, va modificar els arcs dels miradors de les cantonades de la primer planta en estil gòtic (Fig. 23). Els animals compostos dels capitells de les columnes adossades recorden els grius gòtics, en un d'ells es pot veure un mico volador que està escanyant una serp (Fig. 24). «Los detalles de este edificio son en su mayoría lo bastante fantásticos como para asociarlos con la imaginación gótica»⁸⁸.

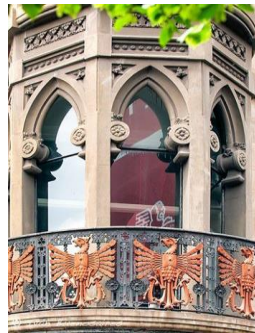

Fig. 23. Mirador

Fig. 24. Capitell

Com afirma Cirici Pellicer, va ser en aquesta casa de Pia Batlló on es va produir la cristal·lització definitiva de l'art de Vilaseca, amb un libèrrim neogoticisme:

No debemos fijarnos en el conjunto, sino en los detalles. Los conjuntos están siempre condicionados; sólo en el detalle se expresa libremente el artista. Fijémonos, pues, en las atrevidas jácenas de celosía de hierro aparente, ornadas con flores forjadas [...], en los dragones heráldicos, tenantes de blasones de silueta alemana, las águilas esculpidas en la bella piedra gris azulado, en los hierros forjados de Sancristófol y en los caprichosos chapiteles de cerámica con reflejos metálicos, preparados por la casa Pujol y Baucis, y coronados con quioscos férreos con vidriería polícroma.⁸⁹

⁸⁷ Roger i Pedrosa, F., *Op. cit.*, Làmina XLI.

⁸⁸ Bletter, Rosemarie, *Op. cit.* p. 29, 91-92.

⁸⁹ Cirici Pellicer, A. *Op. cit.* p. 89.

Aquest edifici ha tingut diversa fortuna: durant la Guerra Civil la planta principal i el primer pis foren requisats per Estat Català, partit independentista fundat per Francesc Macià (Fig. 25). Els baixos acolliren, del 1924 al 1969, el cèlebre cafè amb orquestra *El oro del Rihn*⁹⁰ (nom que prové de la febre wagneriana que es va apoderar de la ciutat en aquell temps).

Fig. 25. Seu d'Estat Català (1936-1939)

La finca ha sofert diverses restauracions, en les quals s'han modificat o mutilat alguns elements originals. En l'actualitat els baixos estan ocupats per una sucursal bancària i per una joieria que, abans de la protecció BCIL, va mutilar i desvirtuar la façana original a la cantonada de Rambla de Catalunya (Fig. 15). L'edifici està actualment en fase d'una nova restauració i esperem que, donada la seva protecció BCIL i la sensibilitat actual en quan a la conservació del patrimoni, recuperi tan com possible l'aspecte original.

⁹⁰ <http://invarquit.cultura.gencat.cat/Cerca/Fitxa?index=0&consulta=&codi=40337> (consultat 13/11/2019).

3.3. Casa Enric Batlló

Segona casa de les tres aquí estudiades, es localitza al Passeig de Gràcia n. 75, cantonada al carrer Mallorca n. 259-263 (Fig. 26), amb la residència del propietari al pis principal.

Fig. 26. Casa Enric Batlló i Batlló, façana actual

A l'Arxiu Municipal Contemporani de Barcelona es conserva el primer projecte⁹¹, amb plànols de façana (Fig. 27) i planta (Fig. 28), així com el permís d'obres que es va concedir el 29 de gener de 1894; l'obra es va acabar el 1896.

Gaudeix de protecció BCIL (Be Cultural d'Interès Local) i està inclosa a l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya de la Conselleria de Cultura⁹², on es destaquen les seves principals característiques que es resumeixen a continuació.

⁹¹ Arxiu Municipal Contemporani de Barcelona, Secció Obres Particulars (Eix-4368/1891).

⁹² <http://invarquit.cultura.gencat.cat/Cerca/Fitxa?index=0&consulta=&codi=40401> (consultat 15/11/2019).

Edifici d'origen residencial (actualment reconvertit en hotel), de planta allargada i façana en xamfrà. La finca consta de sis nivells d'alçat (planta baixa, entresol, principal i tres pisos) i terrat.

Fig. 27. Plànol alçat

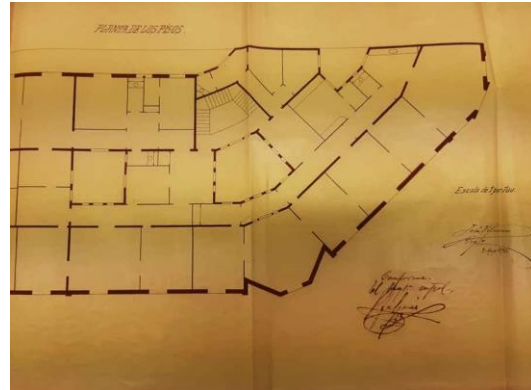

Fig. 28. Plànol planta

La façana presenta tres nivells clarament diferenciats: un cos inferior que engloba les obertures de la planta baixa i d'entresol; un segon nivell delimitat per finestres amb balcó del principal, primer i segon pis; i el pis de sotacoberta, clarament diferenciat de la resta gràcies a la decoració dels paraments i el balcó corregut amb barana de ferro (Fig. 26).

El gir de la cantonada amb el carrer Mallorca es resol amb la construcció d'un cos poligonal que, a mena de torre, uneix els dos panys murals oberts als diferents carrers i on es troba l'accés a l'edifici. Originàriament en aquest cos hi havien tribunes de ferro a tots els pisos (Fig. 26 bis) actualment substituïdes per balcons (Fig. 26), mostra de les transformacions que va patir l'edifici abans de ser declarat BCIL.

Fig. 26 bis. Façana original

Els murs de les cantonades i de les dos plantes inferiors estan recoberts amb carreus blaus i grocs de Sant Quirze de Safaja⁹³ que es combinen cromàticament i que els diferencien dels panys murals dels pisos superiors amb carreus vermells. Entre les obertures de l'entresol es disposen uns plafons decoratius adossats al mur (Fig. 26). A l'entresol destaca un important balcó semicircular en voladís amb barana de pedra esculpida i decoració ceràmica al voladís del balcó just a sobre (Fig. 29).

Al darrer pis es troba una galeria porticada entre pilars, on es combinen obertures amb finestra amb altres cegades que són la base de la decoració pictòrica i ceràmica que caracteritza aquest nivell. La façana es remata amb una cornisa en voladís decorada amb motius vegetals i arcs apuntats al lloc on coincideix amb la línia vertical de finestres. (Fig. 30).

Fig. 29. Balcó pis entresol

Fig. 30. Darrer pis i coronament

En aquest projecte hi van participar professionals com Sancristòfol en el treball en ferro i els Fills de Jaume Pujol i Bausis pels treballs de ceràmica.

L'accés a l'edifici es realitza a través de l'entrada monumental localitzada a la cantonada de la planta baixa, que dóna pas a un vestíbul poligonal que comunica -a través d'unes escales- amb un altre de major amplitud on es localitza l'escala monumental. Destaca del celobert les finestres de tradició gòtica de llinda apuntada amb mainell central, que Vilaseca reinterpreta reduint progressivament la seva amplària als pisos superiors (Fig. 31).

⁹³ Rogent i Pedrosa, F., *Op. cit.*, Làmina XXVIII.

Fig. 31. Caixa de l'escala

Fig. 32. Antepit balcon entresol

Rogent destaca «la incomparable sencillez con que se resuelve la irregularidad del solar de emplazamiento y el original estilo empleado por el autor [...] las piezas exagonales situadas en un eje común en el ángulo del chaflán, y las otras colocadas en el ángulo del P. de Gracia, solucionan de tan perfecta manera el problema, que parece que no dejan lugar a otra posible combinación»⁹⁴, com es pot comprovar al plànol de la planta (Fig. 28).

Bletter remarca que els petits arcs apuntats constitueixen el *leitmotiv* d'aquesta casa: als antepits de les finestres de la primera planta servint de marc per animals fantàstics amb ales desplegades (Fig. 32) i a la barana del coronament en forma de nínxols punxeguts d'aspecte gòtic (Fig. 30). Ressalta els mosaics blaus i blancs de la part inferior de la balconada a sobre de la porta principal, sostinguda per uns ornaments metàl·lics en forma de palmera (Fig. 29), els ornaments florals de rajola de l'última planta, en la línia de l'Art Nouveau (Fig. 30), així com la decoració de ferro del mirador a la cantonada del Passeig de Gràcia (Fig. 33) i el fris de rats penats del balcó del coronament de simbologia catalana⁹⁵ (Fig. 34).

⁹⁴ Rogent i Pedrosa, R., *Op. cit.*, Làmina XXVIII.

⁹⁵ Bletter, Rosemarie, *Op. cit.* p. 29.

Fig. 33. Tribuna de ferro

Fig. 34. Fris de rats penats

Carola Duran i Tort destaca, com ja hem vist, l'àguila quadribarrada del coronament de la cantonada del Passeig de Gràcia (Fig. 7), emblema de Catalunya adoptat pel cercle de la revista *Renaixensa* (sic), al qual tant Vilaseca com Enric Batlló pertanyien.

Cirici i Pellicer classifica aquesta casa (i la veïna d'Angel Batlló) com neogoticisme transfigurat i fa uns erudits comentaris sobre la decoració ceràmica:

En ellas alternan los materiales: la sillería, el ladrillo, el estuco, y se mezclan los ingredientes plásticos. Tribunas enteramente férreas, como las de Gallissá, se apoyan, lo mismo que los balcones, en las bovedillas con recubrimiento cerámico que Gallissá puso en boga. Estos motivos cerámicos de Pujol y Baucis no se basan en azulejos, ni en mosaico trencadis como en las obras de Gallissá y de Romeu, ni en piezas hechas exprofeso como en las de Rubió, sino en verdaderos alicatados en blanco y azul (Fig. 35) [...]. En la parte alta de las fachadas los recubrimientos cerámicos con estilizaciones vegetales simétricas (Fig. 36), que ilustran sobre el origen egipcio de la geometrización floral vienesa, pertenecen todavía a la etapa de los azulejos, anterior a la moda del mosaico cerámico que difundió Gaudí.⁹⁶

⁹⁶ Cirici Pellicer, A., *Op. cit.*, p. 89.

Fig. 35. Balcó, alicatats blanc i blau

Fig. 36. Recobrint ceràmic

Al cercador del Patrimoni Arquitectònic de l'Ajuntament de Barcelona l'edifici està referenciat com un «Interessantíssim exemple de resolució d'una cantonada [...] d'una composició molt acurada i equilibrada [...], l'alternança de paraments de maó vist i de pedra, els treballs de forja i de ceràmica són una demostració de la gran capacitat de disseny de l'arquitecte Vilaseca»⁹⁷.

L'edifici es va reformar internament l'any 1986 per adaptar-ho com Hotel Condes de Barcelona⁹⁸ i recentment es va fer un altre remodelació com a Hotel Monument****GL. Si be l'exterior s'ha conservat en gran part degut a la seva protecció BCIL, de l'interior només roman el vestíbul i l'escala.

⁹⁷ <https://ajuntament.barcelona.cat/informaciourbanistica/cerca/ca/fitxa/1525/--/--/cp/> (consultat 15/11/2019).

⁹⁸ <http://invarquit.cultura.gencat.cat/Cerca/Fitxa?index=0&consulta=&codi=40401> (consultat 15/11/2019).

3.4. Casa Àngel Batlló

Està situada al carrer Mallorca n. 253-255-257, a continuació de la casa Enric Batlló. Són tres cases contigües idèntiques i és l'encàrrec més gran dels tres que li varen fer els germans Batlló. Sembla que Àngel Batlló tenia tres filles i va voler fer una casa per cadascuna⁹⁹.

Fig. 37. Casa Angel Batlló, façana actual

A l'Arxiu Municipal Contemporani de Barcelona es troba l'expedient d'obres inicial del 1891¹⁰⁰; l'obra es va acabar el 1896. S'adjunta plànol de l'alçat (Fig. 38) i de la planta pis (Fig. 39) amb la distribució típica de les cases de l'Eixample.

⁹⁹ Permanyer, Lluís, *Un paseo por la Barcelona modernista*, Barcelona: Polígrafa, 1998, p. 87.

¹⁰⁰ Arxiu Municipal Contemporani de Barcelona, Secció Obres Particulars (Eix-4369/1891).

Fig. 38. Plànol alçat

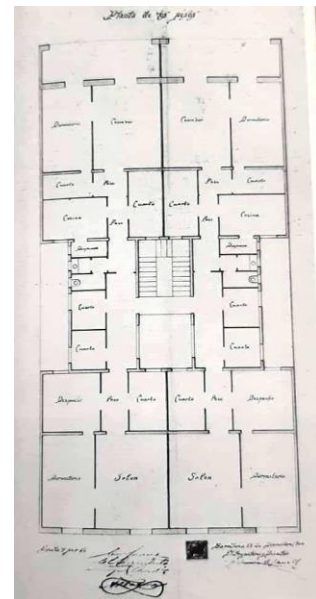

Fig. 39. Plànol planta pis

L'edifici està classificat com a BCIL, i al cercador de l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de la Conselleria de Cultura de la Generalitat de Catalunya¹⁰¹ es destaca que la façana s'estructura mitjançant sis eixos longitudinals, on s'obren dos balcons a cada eix. A l'entresol els balcons no tenen volada i el mur entre ells està decorat amb franges horitzontals. Els balcons de la resta de pisos tenen volada, destacant els del segon pis de forma lobulada amb una gran mènsula que li fa de suport i que atorga una gran plasticitat al conjunt. Al darrer pis hi ha un balcó corregut que ocupa tota la façana amb columnes que aguanten els grans arcs del coronament. A l'interior d'aquests arcs hi ha decoració esgrafiada a la part central i motius calats a banda i banda. Tots els balcons tenen la reixa de ferro forjat amb motius vegetals (Fig. 37).

Al cercador del Patrimoni Arquitectònic de l'Ajuntament de Barcelona¹⁰² es destaca que és un conjunt de tres edificis entre mitgeres, de planta baixa i cinc pisos, resolts amb una façana repetitiva d'un mòdul compostiu, el que permet una lectura unitària. Cada mòdul està recollit al coronament per un gran arc apuntat i se separa dels altres per pilastres amb esgrafiats que recorren l'alçat des del

¹⁰¹<http://invarquit.cultura.gencat.cat/Cerca/FitxaGeneral?index=0&consulta=MSUxK2Nhc2EgYW5nZWwgYmF0bGxvJQ%3D%3D&codi=49273> (consultat 1/2/2020).

¹⁰²<https://ajuntament.barcelona.cat/informaciourbanistica/cerca/ca/fitxa/1539/--/cp/> (consultat 20/11/2019).

primer pis fins als arcs del coronament. Tant en el primer pis com en l'últim una balconada ressegueix horitzontalment tot el conjunt, fet que ajuda a donar caràcter unitari (Fig. 37).

Segons Bletter, els arcs ogivals que li donen l'aspecte goticitzant són el tema dominant de la façana. Cada arc gran conté dos més petits i al centre «una versión en hierro forjado, que se proyecta hacia afuera, del mismo animal compuesto que encontramos ya en las casas de Pia y Enrique Batlló»¹⁰³. A l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de la Conselleria de Cultura també esmenten que originàriament hi havia un drac de ferro forjat en la part superior de cada arc que es projectava cap enfora. Aquest element de ferro (que podria ser l'àguila o au fènix que aquí emprèn el vol, símbol de la Renaixença) que es pot veure en fotos antigues, actualment ha desaparegut (Figs. 40-41).

Fig. 40. Arcs ogivals amb l'àguila de ferro

Fig. 41. Arcs ogivals sense l'àguila

Altres elements distintius són els prominents balcons sobre mènsules esculpides del segon pis que destaquen al centre de la façana (Fig. 42) i els panys verticals esgrafiats amb motius florals amb aspecte de pilastres que suporten els arcs del coronament i que visualment separen cada pis (Fig. 37).

Als baixos és perceptible la distribució de les tres finques, mitjançant l'alternança de portals de diferents mides, amb pilars de pedra i llindes de ferro; estan compostats per un portal central i una botiga a cada costat (Fig. 37). La porta de l'escala de veïns és de fusta decorada amb plafons enreixats a la part superior i és practicable de forma originalment asimètrica (Fig. 43).

¹⁰³ Bletter, Rosemarie, *Op. cit.*, p. 29-30.

Fig. 42. Balcó segon pis

Fig. 43. Porta entrada

Vilaseca recorre a un repertori ornamental propi elaborat de manera eclèctica «essent insuficient la presència d'arcs apuntats per a qualificar el conjunt de medievalista»¹⁰⁴.

¹⁰⁴ *Catàleg del Patrimoni Arquitectònic Històrico-Artístic de la ciutat de Barcelona*, Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 1987, p. 445.

4. CONCLUSIONS

Després d'establir l'estat de la qüestió de tota la informació que he pogut recollir sobre l'arquitecte Josep Vilaseca i Casanovas, tant dels seus coetanis com de prominents historiadors de l'art i l'arquitectura, la principal conclusió a la que he arribat és que va ser un veritable artista que practicava i gaudia totes les arts, més enllà de l'arquitectura, com la pintura, la música o el teatre, impregnant les seves obres de detalls artístics que dibuixava amb delectació. Es així com el consideren arquitectes coetanis com Francesc Rogent i Pedrosa i Joaquim Bassegoda, historiadors com Alexandre Cirici i Rosemarie Bletter, o arquitectes contemporanis com David Mackay i Ignasi de Solà-Morales.

Com reconeixen tots els historiadors, Vilaseca, juntament amb el seu company Domènech i Montaner, varen ser precursors en l'afany de la innovació en l'art i l'arquitectura, propiciant una ruptura amb l'academicisme d'importació que s'ensenyava a les escoles, a la recerca d'un estil nacional, origen de l'arquitectura barcelonesa del darrer terç del segle XIX. Com afirma Rogent i Pedrosa, el llavors jove Vilaseca era «portador del germen revolucionario» en les seves arriscades solucions, com fer un arc de triomf monumental en maó vist, desafiar les normatives municipals en quan a les alineacions de façana i coronament com a la casa Pia Batlló, o projectar una façana asimètrica com a la casa Enric Batlló.

Se'l considera eclèctic perquè va practicar totes les tendències de l'època -que havia estudiat i vist de primera mà en viatges arreu d'Europa- però sense arrelar en cap, passant del neoclassicisme (Taller Masriera), al neoegipci (Tallers Vidal, Panteó Batlló i Batlló), el japonisme (Casa Cuadros), el neomudèjar (Arc de Triomf) o el neogoticisme eclèctic (cases Batlló i Batlló). Com si el que realment li importés fos l'excusa que aquests estils li procuraven per realitzar els seus anhels artístics, expressats en delicades artesanies del ferro, de la ceràmica, la pedra o la fusta, que incorporava amb mestratge i elegància en les façanes i els interiors dels seus edificis. Aquesta delectació en el detall artístic no li feia oblidar, però, les exigències estructurals, com per exemple el disseny poligonal de la cantonada de la casa Enric Batlló, qualificat per Rogent i Pedrosa com immillorable, o l'admirable fàbrica de l'Arc de Triomf.

Si bé trobem a Vilaseca referenciat a molts llibres sobre el Modernisme, no se'l pot incloure en aquest estil, de fet és qualificat com protomodernista (Mireia Freixa), premodernista (Cirici), o estil Renaixença (Bletter). Segurament perquè, en morir prematurament el 1910, als 62 anys, no li va donar temps d'explorar aquesta nova tendència que acabaria triomfant a Barcelona, i que tanmateix ja insinua en l'arc parabòlic asimètric de l'entrada de la casa Comas, última que va fer el 1904, o algunes portes, tal com apunta la seva biògrafa Rosemarie Bletter.

Vilaseca no va ser ni polític ni teòric, com si ho va ser el seu amic i company Lluís Domènech i Montaner. Si bé el trobem en els cercles de la Renaixença, com *Jove Catalunya* o les tertúlies del cafè Suís a l'entorn de la revista *Renaixensa* (sic), no hi ha cap evidència d'escrits seus ni de la seva implicació política. Precisament en aquests cercles va conèixer a Enric Batlló i Batlló, de la saga d'industrials tèxtils, que junt amb el seus germans Pia i Àngel li varen fer els encàrrecs del panteó i les tres cases d'habitatges aquí presentades, qualificades com neogoticisme eclèctic a totes les referències consultades.

Un facet a important de l'activitat de Vilaseca va ser la docència, com a professor i després catedràtic de l'Escola Superior d'Arquitectura de Barcelona (fundada el 1875), des dels seus inicis fins la seva mort el 1910. Varen ser més de trenta anys de mestratge, durant els quals per les seves classes van passar tots els arquitectes que varen construir la Barcelona monumental que ens enorgulleix avui. Els seus ensenyaments i gust pel detallisme varen influenciar sens dubte a les noves generacions d'arquitectes, com les primeres obres de Gaudí (Casa Vicens), i d'altres exemples de combinacions en maó i rajola decorada. Estava considerat un mestre rigorós, molt respectat i apreciat, si be no es va estalviar les crítiques i enveges de la professió, com va deixar constància Vicenç Artigas a l'homenatge pòstum que li varen fer a l'Ateneu Barcelonès.

Al tombant del segle XX, coincidint amb la seva mort, es va produir l'esclat del Modernisme i l'arquitectura eclèctica practicada per Vilaseca es va considerar superada, no sense aferrissades discrepàncies, com la molt notable de Josep Domènech i Estapà, i d'altres. No sabem si d'haver viscut més anys hagués evolucionat en aquest estil, com si ho va fer i de forma ben destacada Domènech i Montaner. En tot cas, si que sembla que el seu comportament discret, allunyat de

les controvèrsies polítiques i públiques va fer que la seva memòria quedés opacada per altres arquitectes més brillants i populars, com el mateix Domènech i Montaner, Gaudí o Puig i Cadafalch.

En aquest treball, per limitacions d'espai, només s'han pogut presentar alguns aspectes de la vida i l'obra de Josep Vilaseca. Si bé la monografia de Rosemarie Bletter és una obra encomiable i l'única disponible fins ara que recull tota l'obra de Vilaseca, crec que després de més de quaranta anys s'hauria de fer una posada al dia del llegat d'aquest personatge polifacètic, amant de les arts, excel·lent dibuixant, dissenyador, mestre i pioner en la renovació de l'arquitectura catalana, en l'esperit de la Renaixença.

5. BIBLIOGRAFIA

ARTIGAS, Vicenç; BASSEGODA, Joaquim; DOMENECH i ESTAPA, Lluís. Discursos a la memòria de Josep Vilaseca i Casanovas llegits a l'Ateneu Barcelonès, maig 1910, a l'*Anuari d'Arquitectes de Catalunya*, Barcelona, 1911.

BASSEGODA I AMIGO, Bonaventura, "L'arquitecte Vilaseca i la seva obra", a *Il·lustració Catalana*, any VIII, num.352, Barcelona, 6 març 1910.

BASSEGODA I HUGAS, Bonaventura, "La donació d'Enric Batlló a la Junta de Museus el 1914", a *Col·leccionistes que han fet museus*, Barcelona: MNAC, 2017.

BLETTER, Rosemarie, *El arquitecto Josep Vilaseca i Casanovas, sus obras y dibujos*, Barcelona: Colegio de Arquitectos de Cataluña y Baleares, 1977.

BOHIGAS, Oriol, *Reseña y catálogo de la arquitectura modernista I*, Barcelona: Ed. Lumen, 1983.

BRACONS CLAPES, Josep, "Els medievalismes en l'arquitectura modernista" a *El modernisme a l'entorn de l'arquitectura*, vol. II, Barcelona: L'Isard, 2002.

CABANA I VANCELLS, Francesc, *Fàbriques i empresaris: Els Batlló*, Barcelona: Enciclopèdia Catalana, <https://www.enciclopedia.cat/ec-fe-0219301.xml> (consultat 14/11/2019).

CASASSAS, Jordi, *Els intel·lectuals i el poder a Catalunya*, Barcelona: Pòrtic, 1999.

CASINOS, Xavi, *Barcelona maçònica*, Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 2012.

Catàleg del Patrimoni Arquitectònic Històric-Artístic de la ciutat de Barcelona, Barcelona: Ajuntament de Barcelona. Àrea d'Urbanisme i Obres Públiques. Servei de Protecció del Patrimoni Monumental, 1987.

CIRICI I PELLICER, Alexandre, *El arte modernista catalán*, Barcelona: Aymà Editor, 1951.

CIRICI I PELLICER, Alexandre, *L'arquitectura catalana*, Barcelona: Editorial Teide, 1975.

COLLINS, George R., "Introducción" a Bletter, Rosemarie, *El arquitecto Josep Vilaseca i Casanovas, sus obras y dibujos*, Barcelona: COAC, 1977.

DOMENECH I MONTANER, Lluís, "En busca de una arquitectura nacional", a *Renaixensa*, any VIII, núm. 4, vol. I, Barcelona, 28 febrer 1878, pp. 149-160.

DURAN TORT, Carola, "L'àguila emprèn el vol. D'un fris de La Renaixensa a símbol ideològic (1876-1910)", *Butlletí XXIX*, 2015, Reial Acadèmia Catalana de Belles i de Sant Jordi, Barcelona.

FABRÉ I CARRERAS, Xavier [et al.] ; [estudi dirigit per Pere Hereu Payet], *Arquitectura i ciutat a l'Exposició Universal de Barcelona 1888*, Barcelona : UPC, 1988.

FREIXA, Mireia, *El modernismo en España*, Madrid: Ed. Cátedra, 1986.

FREIXA, Mireia, *El modernisme a Catalunya*, Barcelona: Ed. Barcanova, 1991.

LACUESTA CONTRERAS, R., GONZÁLEZ TORAN, X., *El modernisme perdut. La Barcelona de l'Eixample*. Barcelona: Ed. Base, 2014.

LACUESTA, Raquel, "La història de l'art –de l'arquitectura- català explicada per arquitectes", Discurs d'ingrés a la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts i de Sant Jordi, Barcelona, 18 juny 2014.

MACKAY, David, Book review "El arquitecto Josep Vilaseca i Casanovas, Sus obras y dibujos. Rosemarie Bletter", a *Journal of the Society of Architectural Historians*, Volume 39, Issue 2, 1980, p. 163-164.

MACKAY, David, *L'arquitectura moderna a Barcelona*, Barcelona: Edicions 62, 1989.

MASRIERA I MANOVENS, F., "L'arquitecte Josep Vilaseca i Casanovas", a *Gasete de les Arts*, any III, n. 58, Barcelona, 1 octubre 1926.

MOLET I PETIT, Joan, "L'assimilació dels historicismes en l'arquitectura domèstica del s. XIX", a *Materia*, vol.1, Barcelona: UB, 2001, pp. 217-230.

MOLET I PETIT, Joan, *Història de l'arquitectura: de la il·lustració a l'eclecticisme*, Barcelona: Ed. Universitat de Barcelona, 2003.

MOLET I PETIT, Joan, "L'arquitectura eclèctica a Catalunya, una història per escriure", a *Materia*, vol. 5, Barcelona: UB, 2005, pp. 45-68.

MOLET I PETIT, Joan, "L'arquitectura eclèctica: el difícil equilibri entre la funcionalitat i la sumptuositat", a *Eclecticisme, l'avantsala del modernisme: espais*

i mobiliari, Barcelona: Associació per a l'Estudi del Moble, Museu del Disseny, 2014, pp. 11-24.

MOLET I PETIT, Joan, "Work in progress: la recerca a l'entorn de l'arxiu de l'arquitecte Vilaseca at the Art Institute of Chicago", a *Catalunya-Amèrica: l'art entre el viatge i l'exili* (s. XIX-XX), coord. Irene Gras et al. Col. Singularitats, Gracmon, Barcelona: UB, 2018.

PERMANYER, Lluís, *Un paseo por la Barcelona modernista*, Barcelona: Polígrafa, 1998.

REGLÁ, Joan, *Historia de Cataluña*, Madrid: Alianza Editorial, 1974.

ROGENT Y PEDROSA, Francisco, *Arquitectura moderna de Barcelona*, Barcelona: Parera y Cia. Ed., 1897.

ROVIRA I VIRGILI, Antoni, *Els corrents ideològics de la Renaixença catalana*, Barcelona: Ed. Barcino, 1966.

SALA I TUBERT, Lluís, *Testimonis artístics. Ateneu Barcelonès*, Barcelona: RBA, 2010.

SOLA-MORALES, Ignasi de, *Arquitectura modernista fi de segle a Barcelona*, Barcelona: Gustavo Gili, 1992.

VEGA I MARCH, Manuel, Memòria necrològica de Josep Vilaseca i Casanovas, a *Arquitectura y Construcción*, any XIV, num. 215, Madrid/Barcelona, juny 1910.

VILASECA, J., DOMÈNECH, L. "Lo monument a Clavé", a *Renaixensa*, Any V, n. 10, Barcelona, 28/2/1875, pp. 341-346.

VILASECA, J., DOMÈNECH, L., *Antecedentes del pleito contencioso administrativo contra la Diputación Provincial de Barcelona...*, Barcelona: Imp. La Renaixensa, 1889.

6. DOCUMENTACIÓ GRÀFICA. Procedència de les imatges

Figura portada

Retrat de Josep Vilaseca i Casanovas, per Lluís Graner

©Lluís Sala i Tubert, *Testimonis artístics. Ateneu Barcelonès*, Barcelona: RBA, 2010, p. 58.

Figura 1

Foto de Josep Vilaseca i Casanovas

©F. Masriera i Manovens, "L'arquitecte Josep Vilaseca i Casanovas", *Gaset de les Arts*, Any III, num. 58, 1 octubre 1926, p. 5.

Figura 2

Anagrama de Josep Vilaseca i Casanovas

© Todo colección

https://www.google.com/search?q=jos%C3%A9+vilaseca+y+casanovas&source=lnms&tbn=isch&sa=X&ved=2ahUKEwitw9fZ4KbmAhUmy4UKHZIOAHkQ_AUoAXoECBEQAw&biw=1366&bih=657#imgsrc=SH7JD6Au9eXVuM (consultat 8/1/2020).

Figura 3

Retrat oficial de Josep Vilaseca i Casanovas

Domini públic

https://www.wikidata.org/wiki/Q517127?uselang=es#/media/File:Josep_Vilaseca_i_Casanovas.jpg (consultat 8/1/2020).

Figura 4

Projecte de les Escoles de la Diputació, plànol alçat, aquarel·la

©Arxiu Històric del COAC.

Figura 5

Projecte de les Escoles de la Diputació, dibuix

©Rosemarie Bletter, *El arquitecto Josep Vilaseca i Casanovas...*, Barcelona: COAC, 1977, p. 73.

Figura 6

Casa Pia Batlló, figura de l'àguila crispada o au fènix als balcons

© Barcelona Modernista

http://lh4.ggpht.com/_EcuLGgU_njg/SrkQHvSkcPI/AAAAAAAAADQU/WbOIWX97ckw/s1600/13JosepVilasecaCasanovasCasaPiaBatll%C3%B3.jpg (consultat 8/1/2020).

Figura 7

Casa Enric Batlló, figura de l'àguila crispada o au fènix al nínxol del coronament

© Eulàlia Aragonès i Isern.

Figura 8

Casa Angel Batlló, figura de l'àguila crispada o au fènix al coronament

©Rosemarie Bletter, *El arquitecto Josep Vilaseca i Casanovas...*, Barcelona: COAC, 1977, p. 96.

Figura 9

Panteó de la Família Batlló i Batlló, Cementiri de Montjuïc

© de la autora.

Figura 10

Panteó de la Família Batlló i Batlló, Cementiri de Montjuic, crismó

© Eulàlia Aragonès i Isern.

Figura 11

Panteó de la Família Batlló i Batlló, Cementiri de Montjuic, reixa porta

© Eulàlia Aragonès i Isern.

Figura 12

Panteó de la Família Batlló i Batlló, Cementiri de Montjuic, faristol

©Rosemarie Bletter, *El arquitecto Josep Vilaseca i Casanovas...*, Barcelona: COAC, 1977, p. 85.

Figura 13

Panteó de la Família Batlló i Batlló, Cementiri de Montjuic, canelobre

©Rosemarie Bletter, *El arquitecto Josep Vilaseca i Casanovas...*, Barcelona: COAC, 1977, p. 85.

Figura 14

Panteó de la Família Batlló i Batlló, Cementiri de Montjuic, dibuix canelobre

©Rosemarie Bletter, *El arquitecto Josep Vilaseca i Casanovas...*, Barcelona: COAC, 1977, p. 85.

Figura 15

Casa Pia Batlló

© Jordi Ferrer. Wikimedia Commons

[https://commons.wikimedia.org/w/index.php?search=casa+pia+batllo&title=Special:Search&go=Go&ns0=1&ns6=1&ns12=1&ns14=1&ns100=1&ns106=1#/media/File:Casa_Pia_Batl%C3%B3_\(rambla_Catalunya\).JPG](https://commons.wikimedia.org/w/index.php?search=casa+pia+batllo&title=Special:Search&go=Go&ns0=1&ns6=1&ns12=1&ns14=1&ns100=1&ns106=1#/media/File:Casa_Pia_Batl%C3%B3_(rambla_Catalunya).JPG) (consultat 8/1/2020).

Figura 16

Casa Pia Batlló, plànol façana

©Arxiu Municipal Contemporani de Barcelona (Eix-4682/1892).

Figura 17

Casa Pia Batlló, plànol androna

©Arxiu Municipal Contemporani de Barcelona (Eix-4682/1892).

Figura 18. Casa Pia Batlló, plànol planta

©Arxiu Municipal Contemporani de Barcelona (Eix-4682/1892).

Figura 19

Casa Pia Batlló, porta principal

©Pobles de Catalunya

https://www.google.com/search?biw=1366&bih=608&tbn=isch&sa=1&ei=3ArkXZXqNKiXlwTK9r7wBw&q=casa+pia+batllo&oq=casa+pia+batllo&gs_l=img.3..0.2861963.2867222..2868287...3.0..0.387.7522.2-8j16.....0....1..gws-wiz-img.....0i24j0i5i30j0i10i24j0i8i30.PpN8LhlM9Rs&ved=0ahUKEwiVylK2jpXmAWhWoy4UKHUq7D34Q4dUDCAc&uact=5#imgsrc=2kfLxcldGgflmM: (consultat 8/1/2020).

Figura 20

Casa Pia Batlló, caixa de l'escala

© Barcelona Modernista

http://lh5.ggpht.com/_EcuLGgU_njg/SrkQD4Z0adI/AAAAAAAAADQI/axRbrvYzBpQ/s1600/10JosepVilasecaCasanovasCasaPiaBatll%C3%B3.jpg (consultat 8/1/2020).

Figura 21

Casa Pia Batlló, balcó corregut

©Richard Cummins

<https://www.gettyimages.es/detail/foto/balcony-detail-on-casa-pia-batllo-rambla-de-fotograf%C3%ADa-de-stock/148924978> (consultat 8/1/2020).

Figura 22

Casa Pia Batlló, tribunes poligonals

©Pinterest

https://www.google.com/search?biw=1366&bih=608&tbm=isch&sa=1&ei=3ArkXZXqNKiXlwTK9r7wBw&q=casa+pia+batllo&oq=casa+pia+batllo&gs_l=img.3..0.2861963.2867222..2868287...3.0..0.387.7522.2-8j16.....0....1..gws-wiz-img.....0i24j0i5i30j0i10i24j0i8i30.PpN8LhlM9Rs&ved=0ahUKEwiVylK2jpXmAWhWoy4UKHUq7D34Q4dUDCAc&uact=5#imgsrc=BvHGpaL4bFMP_M: (consultat 8/1/2020).

Figura 23

Casa Pia Batlló, mirador

©Pinterest

https://www.google.com/search?biw=1366&bih=608&tbm=isch&sa=1&ei=3ArkXZXqNKiXlwTK9r7wBw&q=casa+pia+batllo&oq=casa+pia+batllo&gs_l=img.3..0.2861963.2867222..2868287...3.0..0.387.7522.2-8j16.....0....1..gws-wiz-img.....0i24j0i5i30j0i10i24j0i8i30.PpN8LhlM9Rs&ved=0ahUKEwiVylK2jpXmAWhWoy4UKHUq7D34Q4dUDCAc&uact=5#imgsrc=BvHGpaL4bFMP_M: (consultat 8/1/2020).

Figura 24

Casa Pia Batlló, capitell

© Valenti Pous Toujouse

<https://www.google.com/search?sa=X&q=valenti+pons+toujouse+casa+pia+batllo&tbm=isch&source=univ&ved=2ahUKEwii4cWjkYvmAhXqDWMBHW8ADIQQ7Al6BAgKECQ&biw=1366&bih=608#imgsrc=y--jTgweFtFzbM>: (consultat 8/1/2020).

Figura 25

Casa Pia Batlló, seu d'Estat Català

©Vibrant

https://www.google.com/search?biw=1366&bih=657&tbm=isch&sa=1&ei=tRvkXea_KcGOlwSvhJlCw&q=estat+catala&oq=estat+catala&gs_l=img.3..0i6j0i5i30i4.76278.77482..81166...0.0..0.122.1973.0j18.....0....1..gws-wiz-img.....0i24j0i30.TET0CA2p7-8&ved=0ahUKEwim7sO-npXmAWhVBx4UKHS8CBkQ4dUDCAc&uact=5#imgsrc=jLcXlRkUBRMmkM: (consultat 8/1/2020).

Figura 26

Casa Enric Batlló, façana actual

©Barcelona Modernista

<https://sites.google.com/site/barcelonamodernista/casa-enric-batllo-1> (consultat 8/1/2020).

Figura 26 bis

Casa Enric Batlló, façana original

©Rosemarie Bletter, *El arquitecto Josep Vilaseca i Casanovas...*, Barcelona: COAC, 1977, p. 93.

Figura 27

Casa Enric Batlló, plànol alçat

©Arxiu Municipal Contemporani de Barcelona (Eix-4368/1891).

Figura 28

Casa Enric Batlló, plànol planta

©Arxiu Municipal Contemporani de Barcelona (Eix-4368/1891).

Figura 29

Casa Enric Batlló, balcó pis entresol

© Eulàlia Aragonés Isern.

Figura 30

Casa Enric Batlló, darrer pis i coronament

© de la autora.

Figura 31

Casa Enric Batlló, caixa de l'escala

© de la autora.

Figura 32

Casa Enric Batlló, antepit balcon entresol

© Eulàlia Aragonés Isern.

Figura 33

Casa Enric Batlló, tribuna de ferro

© de la autora.

Figura 34

Casa Enric Batlló, fris de rats penats

© Eulàlia Aragonés Isern.

Figura 35

Casa Enric Batlló, balcó, alicatats blanc i blau

© Eulàlia Aragonés Isern.

Figura 36

Casa Enric Batlló, recobriment ceràmic

©<https://ajuntament.barcelona.cat/arqueologiabarcelona/mosaics/mosaic/carrer-de-mallorca-259-casa-enric-batllo-plafons-de-facana/> (consultat 8/1/2020).

Figura 37

Casa Àngel Batlló, façana actual

©Amador Alvarez

https://ca.wikipedia.org/wiki/Casa_%C3%80ngel_Batl%C3%B3#/media/Fitxer:VilasecaCasanovas-AngelBatllo-08019.1539-061516r.jpg (consultat 8/1/2020).

Figura 38

Casa Àngel Batlló, plànol alçat

©Arxiu Municipal Contemporani de Barcelona (Eix-4369/1891).

Figura 39

Casa Àngel Batlló, plànol planta pis

©Arxiu Municipal Contemporani de Barcelona (Eix-4369/1891).

Figura 40

Casa Àngel Batlló, arcs ogivals amb l'àguila de ferro

©Rosemarie Bletter, *El arquitecto Josep Vilaseca i Casanovas...*, Barcelona: COAC, 1977, p. 95.

Figura 41

Casa Àngel Batlló, arcs ogivals sense l'àguila

©V. Ferris

http://lh4.ggpht.com/_EcuLGgU_njg/SrkMINXW1BI/AAAAAAAAADLU/u98M20JF_zU/s1600/02JosepVilasecaCasanovasCasa%C3%80ngelBatll%C3%B3.jpg (consultat 5/2/2020).

Figura 42

Casa Àngel Batlló, balcó del tercer pis

©Rosemarie Bletter, *El arquitecto Josep Vilaseca i Casanovas...*, Barcelona: COAC, 1977, p. 96.

Figura 43

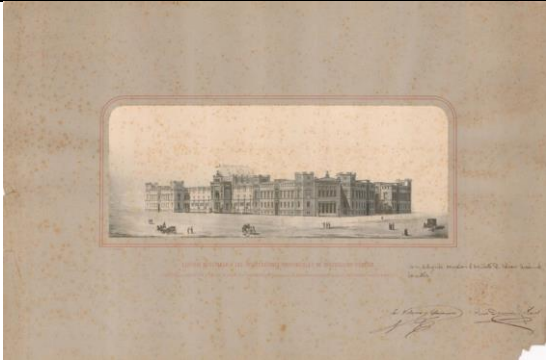

Casa Àngel Batlló, porta

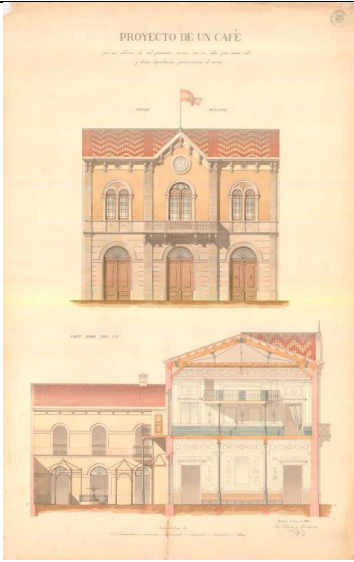
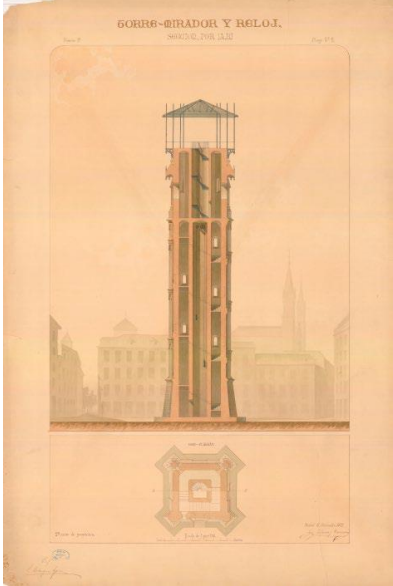
© de la autora.

ANNEX 1

Dibuixos de J. Vilaseca, Arxiu Gràfic

Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona, UPC

	<p>CG-000331</p> <p>Vilaseca Casanovas, José; Domènech i Montaner, Lluís. Càtedra Gaudí</p> <p>Edificio destinado a las instituciones provinciales de instrucción pública. [Perspectiva exterior] "A la cara de la làmina: ""Proyecto de los arquitectos Sres. D. José Vilaseca y D. Luis Domènech, adoptado por la Excm. Diputación Provincial de Barcelona en tercer concurso público."" -- ""A mi distinguido compañero el arquitecto D. Adriano Casademunt, los autores."" Segell amb relleu. 36,2 x 55 cm Sd. Heliogràfica</p>
	<p>AG-1623 c35 1</p> <p>Vilaseca Casanovas, José</p> <p>Arxiu Gràfic ETSAB Mestres d'obres Projectes.</p> <p>Proyecto de una torre-mirador y reloj para una capital de provincia. [Alçat de la torre].</p> <p>"Professor: L. Rodríguez Ayuso; Segell de la ""Escuela Especial de Arquitectura"" (Madrid); ""Proyecto 1º""; ""Pliego nº 1"".</p> <p>Madrid 14 Diciembre 1871</p> <p>58 x 86 cm 1:100</p> <p>Tinta xinesa negra; Tintas xinesa aiguades; Paper J. Whatman.</p> <p>Segundo curso de Proyectos</p>

	<p>AG-1625 c35 2 I</p> <p>Vilaseca Casanovas, José</p> <p>Arxiu Gràfic ETSAB Mestres d'obres Projectes</p> <p>Proyecto de un caffè para una población de mil quinientos vecinos, con su salón para tomar caffè y demás dependencias pertenecientes al mismo. Fachada principal; Corte dado por AB. "Segell de la ""Escuela de Bellas Artes de Barcelona"".</p> <p>05/01/1869 1869</p> <p>Barcelona 5 Enero de 1869</p> <p>62 x 97 cm 1:50</p> <p>Tinta xinesa negra; Tinta xinesa aiguada; Paper J.Whatman Turkey Mill 1865.</p>
	<p>AG-1624 c35 1 II</p> <p>Vilaseca Casanovas, José</p> <p>Arxiu Gràfic ETSAB Mestres d'obres Projectes</p> <p>Proyecto de una torre-mirador y reloj para una capital de provincia. Sección por AB; Semi-planta. "Professor: L. Rodríguez Ayuso; Segell de la ""Escuela Especial de Arquitectura"" (Madrid); ""Proyecto 1º""; ""Pliego Nº2"".</p> <p>Madrid 14 Diciembre 1871</p> <p>58 x 86 cm. 1:100</p> <p>Tinta xinesa negra; Tinta xinesa aiguada; Paper. Segundo curso de Proyectos</p>

ANNEX 2

Expedient acadèmic de J. Vilaseca

Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona, UPC

UNIVERSIDAD POLITÉCNICA DE BARCELONA
ESCUELA TÉCNICA SUPERIOR DE
ARQUITECTURA

D. Ignacio Mª Bonmatí Berenguer, Secretario de la Escuela
Técnica Superior de Arquitectura de Barcelona,

C E R T I F I C A que según los antecedentes que obran
en este Centro relativos a D. JOSE VILASECA CASANOVAS,
aparecen los siguientes documentos que, transcritos li-
teralmente, dicen: "En un papel del Estado nº 1.413.373
con un sello de 12a. Clase Año 1888, de 75 C. de Peseta,
consta lo siguiente.- D. AUGUSTO FONT Y CARRERAS, Cate-
drático Secretario de la Escuela Superior de Arquitectu-
ra de Barcelona./ CERTIFICO: Que en el expediente de Don
JOSE VILASECA CASANOVAS existe la hoja de méritos y ser-
vicios de dicho Señor concedida en los siguientes térmi-
nos. Hoja de méritos y servicios de Don José Vilaseca
Casanovas, catedrático Supernumerario interino de la Es-
cuela Superior de Arquitectura de Barcelona.- En 18 de
Julio de 1866 se le expidió por el Rector de la Universi-
dad de Barcelona el título de Bachiller en Artes.- En el
curso de 1867 a 68 ganó por oposición el premio ofrecido
por la Academia de Bellas Artes de Barcelona, a la clase
de "Composición de edificios" en la carrera de Maestros
de Obras, consistiendo en una medalla de plata y una -
obra análoga.- En 7 de enero de 1869 hizo el examen de
reválida en la carrera de Maestros de Obras Aparejadores
y Agrimensores en el que obtuvo la calificación de sobre
saliente.- En 17 de Diciembre de 1872 recibió el título
de Arquitecto en la Escuela especial de Madrid contando
en esta fecha la edad de veinte y cuatro años.- En 4 de
Agosto de 1872 emprendió un viaje de estudio a las prin-
cipales ciudades de Italia, Grecia, Austria, Alemania,
Inglaterra, Francia y España.- En 3 de Julio de 1874 fué
nombrado por el claustro de profesores de la Escuela de
Arquitectura de Barcelona, con aprobación del Excmo. Sr.
Rector de su Distrito Universitario, individuo de los
jurados de exámenes en el concepto de persona extraña al
profesorado oficial.- En 20 de Octubre de 1875 recibió
del Exmo. Sr. Rector de la Universidad en conformidad
con lo propuesto por el Señor Director de la Escuela de
Arquitectura, el nombramiento de profesor interino de
Ejercicios gráficos de Copia, en la referida Escuela, con
el haber anual de 1.500 pesetas.- En 22 de Noviembre de
1875 fué aprobado el nombramiento antes citado encargán-
dose de la cátedra de conjuntos y de las de dibujo prepa-
ratorio.- En 13 de Junio de 1877 el señor Director de la
Escuela Superior de Arquitectura de Barcelona de acuerdo

- 2 -

UNIVERSIDAD POLITÉCNICA DE BARCELONA
ESCUELA TÉCNICA SUPERIOR DE
ARQUITECTURA

con la Junta de señores Profesores de la misma le encargó la cátedra de "Segundo curso de Proyectos" y las de "Lineal" "Yeso" y "Detalles" que viene desempeñando hasta la fecha.- En 16 de Junio de 1877 le fueron aprobados en concurso público (con la colaboración de su compañero el Sr. Domenech) los trabajos de Arte Proyecto para la creación de un edificio destinado a las instituciones provinciales de instrucción pública.- En 18 de Marzo de 1878 le fueron calificados de número uno sus trabajos de proyecto para la construcción del referido edificio.- En 7 de enero de 1879 después de una tercera lucha y en colaboración del citado compañero le fué otorgado el premio adoptándose su proyecto para la realización del edificio referido destinado a las Instituciones provinciales de Instrucción pública.- Hay una llamada en forma de ángulo invertido que dice: En la fecha presente lleva desempeñados en las asignaturas que le están encomendadas 19 cursos integros y sin interrupción.- Barcelona 12 de junio de 1894.- José Vilaseca y Casanovas.- Y para que conste y obre los efectos oportunos libro la presente certificación con el VºBº del M.I.S. Director y sello que usa la Escuela a 20 de Junio 1894.- Sin firma. Avalado por un sello circular en tinta marrón que dice: Escuela Provincial de Arquitectura de Barcelona.-" = "DON JOSE VILASECA Y CASANOVAS, nombrado por R.O. de 2 de Diciembre de 1899, Profesor Numerario de la Cátedra de "MODELADO EN BARRO" de esta Escuela con el sueldo anual de tres mil pesetas, consignado en el Presupuesto de la Diputación Provincial. Tomó posesión en 7 de diciembre de 1899. Le fué expedido el Título por el Ilmo. Sr. Director General de Instrucción Pública, en 2 de diciembre de 1899.- Por R.O. de 19 de abril de 1905, se le concede el primer ascenso por quinquenio, de quinientas pesetas anuales, a contar desde el día 7 de diciembre de 1904.- Le fué expedido el Título por el Ilmo. Sr. Subsecretario del Ministerio de Instrucción Pública y Bellas Artes, en 19 de abril de 1905.- Tomó posesión en 4 de mayo de 1905.- Por R.O. de 21 de diciembre de 1909, se le concede el segundo ascenso por quinquenio de quinientas pesetas anuales, a contar desde el día 7 de diciembre de 1909.- Le fué expedido el título por el Exmo. Sr. Ministro de Instrucción Pública y Bellas Artes, en 21 de diciembre de 1909.- Tomó posesión en 20 de enero de

- 3 -

UNIVERSIDAD POLITÉCNICA DE BARCELONA
ESCUELA TÉCNICA SUPERIOR DE
ARQUITECTURA

1910.= Cesó por fallecimiento en 19 de febrero de 1910.=

Y, para que conste y surta efectos, expido el presente Certificado en Barcelona a veinticuatro de enero de mil novecientos setenta y nueve.

VºBº
EL DIRECTOR,